

СТРАТЕГІЯ

розвитку Херсонської області
на період до 2020 року

2015 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення Херсонської обласної ради
від 10 вересня 2015 року № 1296

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
на період до 2020 р.**

Розробники:

Робоча група з розробки Стратегії розвитку Херсонської області на період до 2020 року

Загальний методологічний та організаційний супровід:

Проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні», <http://surdp.eu/>

Зміст

	стор.
Звернення до громад	5
Вступ	6
1. Підхід, методика та процес підготовки Стратегії	7
2. Коротка характеристика соціально-економічного розвитку області	11
3. Головні чинники та сценарії розвитку області	24
3.1. Результати SWOT-аналізу	24
3.2. SWOT-матриця	28
3.3. Порівняльні переваги, виклики і ризики розвитку області	32
3.4. Обґрунтування вибору сценарію розвитку області	35
4. Стратегічні цілі розвитку області	37
4.1. Стратегічна ціль А. Розвиток та збереження населення	39
Операційна ціль А.1. Територія довіри. Створення умов для збереження та розвитку населених пунктів	42
Операційна ціль А.2. Територія здорового життя	44
Операційна ціль А.3. Сучасна якісна освіта відповідно до потреб ринку праці	45
Операційна ціль А.4. Херсонщина – перехрестя культур, територія толерантності	47
4.2. Стратегічна ціль В. Забезпечення місцевого економічного розвитку	49
Операційна ціль В.1. Інноваційна Херсонщина	52
Операційна ціль В.2. Доступні послуги, забезпечені комунікації	53
Операційна ціль В.3. Інфраструктурне забезпечення ключових галузей економіки	54
Операційна ціль В.4. Інфраструктурне забезпечення майбутнього	56
4.3. Стратегічна ціль С. Екологічна безпека та ресурсозбереження	58
Операційна ціль С.1. Забезпечення загальнонаціональних інтересів у сфері захисту довкілля на території Херсонщини	60
Операційна ціль С.2. Збалансовані, екологічно безпечні водні ресурси	61
Операційна ціль С.3. Збережений потенціал земельних ресурсів	63
Операційна ціль С.4. Покращення управління відходами	64
Операційна ціль С.5. Енергетично безпечна територія	65
5. Впровадження та моніторинг реалізації Стратегії	67
6. Узгодженість з Державною стратегією регіонального розвитку	75
7. Узгодженість Стратегії з основними аспектами регіонального розвитку	78

Перелік скорочень

SWOT-аналіз – аналіз сильних, слабких сторін, а також сприятливих можливостей і загроз.

АПК – агропромисловий комплекс.

АМР – агенція місцевого розвитку.

АТО – адміністративно-територіальна одиниця.

ВВП – валовий внутрішній продукт.

ВРП – валовий регіональний продукт.

АПК – агропромисловий комплекс.

ЄС – Європейський Союз.

ЖКГ – житлово-комунальне господарство.

ЗУ – Закон України.

МСБ – малий та середній бізнес.

МТД – міжнародна технічна допомога.

НУО – неурядова організація.

ОДА – обласна державна адміністрація.

ОМС – органи місцевого самоврядування.

СЕО – стратегічна екологічна оцінка.

ПТНЗ – професійно-технічні навчальні заклади.

РДА – районна державна адміністрація.

ТПВ – тверді побутові відходи.

Звернення до громад

Шановні земляки!

В умовах глобальних перетворень, зміни світових економічних тенденцій, впровадження системних реформ в Україні, ми маємо зберегти стабільність і забезпечити подальший розвиток Херсонської області.

Херсонщина – це південна житниця України, яка багата на неоціненні скарби природи та має потужний інтелектуальний потенціал громад.

Ми усі усвідомлюємо відповідальність за сьогодення і майбутнє нашого краю, покликані зберегти і примножити його багатства.

Цей незорий світ степового різнобарв'я, водних потоків, моря сонячної енергії спроможний зробити щасливим кожного, хто готовий докласти зусиль на цій благодатній землі. Місцеві органи влади покликані створити умови, за яких природні ресурси регіону мають стати основою для гідного та безпечного розвитку громад, і активна позиція кожного громадянина сприятиме загальному успіхові. Однак маємо розуміти, що тільки наша організована діяльність, спрямована на реалізацію спільних стратегічних задумів буде запорукою досягнення цілей.

За Херсонщиною майбутнє. Вона наділена потужним потенціалом і сьогодні зберегла те, що дає їй поштовх до розвитку.

Стратегія розвитку Херсонської області на період до 2020 року розроблялась спільними зусиллями працівників місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, науковців, підприємців та громадськості.

Цей документ передбачає значне підвищення ролі територіальних громад у перспективному плануванні та реалізації проектів розвитку. Переконані, що саме активні та спроможні територіальні громади є гарантом збереження та розвитку населення Херсонщини.

Зростання кожної громади, її участь у реалізації регіональних проектів сприятиме поглибленню відчуття причетності та відповідальності за спільний результат.

Реалізація Стратегії, завдяки об'єднанню зусиль та ресурсів територіальних громад, бізнесу, науковців, усіх мешканців Херсонщини, забезпечить прискорення темпів розвитку області, підвищення її конкурентної спроможності.

Розроблена на засадах сталості, принципах екологічної та демографічної безпеки Стратегія відповідає потребам і очікуванням територіальних громад Херсонської області.

Тільки спільна робота дозволить реалізувати Стратегію, спрямовану на забезпечення добробуту і процвітання Херсонщини!

Голова обласної державної адміністрації

Голова обласної ради

Вступ

В основу розробки Стратегії розвитку Херсонської області покладено концепцію сталого розвитку території на основі збереження та розвитку населення, природно-ресурсного потенціалу, а також виробничого, науково-технічного, фінансового та соціального капіталів.

Стратегія розвитку Херсонської області на період до 2020 року (далі – Стратегія) була розроблена на підставі Закону України “Про стимулювання розвитку регіонів”, з урахуванням Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року та досвіду реалізації Стратегії економічного та соціального розвитку Херсонської області на період до 2015 року, затвердженої рішенням обласної ради від 28 листопада 2008 року № 781.

Необхідність підготовки нового стратегічного документа викликана наближенням до завершення терміну реалізації Стратегії економічного та соціального розвитку Херсонської області на період до 2015 року, а також доцільністю орієнтування на європейські стандарти та передбачення періоду, що синхронізується із плановими та бюджетними циклами ЄС, з урахуванням впливу глобальних світових тенденцій просторового розвитку. Застосування методології планування Європейського Союзу передбачає залучення громадськості до планування та реалізації запланованого.

Комплексне вивчення особливостей розвитку Херсонської області здійснюється з метою забезпечення поступового переходу на якісно нову інноваційно-інвестиційну модель розвитку, за умов максимальної мобілізації внутрішніх резервів та розширення партнерських стосунків із міжнародною спільнотою. Це передбачає поступове звуження поля дії системних ризиків; розвиток нових прогресивних форм територіальної організації економіки з метою розширення сфери продуктивної зайнятості населення, зниження рівня прихованого та зареєстрованого безробіття, підвищення рівня життя мешканців.

Стратегія враховує Схему планування території Херсонської області, особливості її розвитку, групи територій в межах області, які вирізняються за основними характеристиками та утворюватимуть точки економічного зростання на основі стратегічних пріоритетів.

При підготовці Стратегії на всіх етапах аналізу використано матеріали Міністерства економіки України, інших міністерств та відомств, науково-дослідних організацій, Державного комітету статистики України, Головного управління статистики в Херсонській області, Схему планування території Херсонської області, затверджену рішенням Херсонської обласної ради від 08 серпня 2014 року № 1070, творчий потенціал робочої групи з розробки Стратегії (далі – робоча група).

Стратегія передбачає розвиток території Херсонської області з дотриманням міжнародних стандартів збереження та розвитку довкілля, на основі принципів ресурсозбереження, TQM, з урахуванням чинної системи розселення за принципом її збереження та розвитку, здійснюючи пріоритетний розвиток точок економічного зростання, які забезпечуватимуть рівномірний поступ території області із урахуванням традиційних напрямків економіки та можливості розвитку галузей, які органічно поєднуються із вже діючими виробництвами і доповнюють їх.

Стратегія будується на підставі бачення розвитку Херсонської області за основними напрямками, які структурно відображають рівні реалізації проектів: загальнодержавного, регіонального/міжрегіонального та субрегіонального значення.

Розробка Стратегії, крім, власне, підготовки самого документа, стала важливим інструментом налагодження партнерства між обласною державною адміністрацією, обласною радою, органами місцевого самоврядування, вищими навчальними закладами, а

також широким колом організацій громадянського суспільства для того, щоб стратегічний документ став надбанням усіх зацікавлених сторін та, згодом, було забезпечено суспільну підтримку реалізації заходів та проектів з Плану реалізації Стратегії.

Саме людина стає центром та пріоритетом розвитку. Розвиток економічного потенціалу області, інфраструктурний розвиток, екологічна безпека є лише інструментами досягнення мети.

Реалізація Стратегії полягатиме у формуванні комплексної системи проектів, виконання яких базуватиметься на усвідомленні рівня впливу кожного проекту як на загальну ситуацію в Херсонській області, так і на ситуацію на рівні територіальних громад.

Ухвалення цієї Стратегії має стати основою для створення комплексної бази стратегічного планування в області, а саме: уточнення регіональних програм, їх гармонізації з перспективами розвитку, означеними Стратегією.

Реалізація Стратегії як планового документа найвищого рівня в області вимагатиме зосередження фінансових, фізичних та людських ресурсів. Також на успішну реалізацію проектів, передбачених Планом реалізації Стратегії, будуть спрямовані спільні зусилля адміністративних органів, громадянського суспільства, наукових кіл і громадян.

Концентрація та належна координація наявних фінансових ресурсів, залучених із надходжень регіонального рівня, державного бюджету, коштів донорів та приватного капіталу, дасть змогу забезпечити досягнення цілей, визначених у Стратегії.

В цілому Стратегія є основою для впровадження проектів регіонального розвитку, а також базисом для ухвалення управлінських рішень у сфері розвитку області.

По завершенні роботи над стратегічним планом розвитку області буде здійснено ревізію діючих програм з метою імплементації Стратегії в чинну систему планування.

1. Підхід, методика та процес підготовки Стратегії

Основні підходи. Стратегія будується відповідно до стандартів ЄС, на основі експертно-соціального підходу: через спільне (із залученням громадськості) визначення бачення та напрямків розвитку області, з урахуванням поданих від районів та конкретних територіальних громад проектів.

Загальний підхід ґрунтується на цілісно-територіальному підході до формування Стратегії. Також за кожним стратегічним напрямком визначатимуться проекти загальнодержавного рівня, регіонального, субрегіонального рівнів. До плану реалізації згідно із рейтингом включатимуться проекти, які на думку робочої групи відповідатимуть таким критеріям:

- ступінь значущості;
- ступінь впливу на стан в області (на території);
- ступінь вірогідності виконання через залучення ресурсів із різних джерел.

Рейтинг проектів визначатиметься за 30-бальною шкалою (по 10 балів за кожним із критеріїв).

Основні опорні документи та принципи аналізу:

- Стратегія регіонального розвитку 2020;
- Схема планування розвитку Херсонської області;
- соціально-економічний аналіз розвитку Херсонської області;
- аналіз інвестиційних можливостей.

На етапі аналізу соціальних та економічних процесів відповідно до рекомендацій ЄС зібрано та систематизовано дані, які в динаміці відображають основні показники розвитку території.

Соціальні процеси з низьким коефіцієнтом змінюваності, такі як демографічні тощо, представлено за тривалий період – більше ніж 5 років, економічні процеси відображено даними за 3 – 6 років, а деякі – понад 10.

Інтегрованим показником, що комплексно відображає соціально-економічний розвиток, є індекс людського розвитку, який пропонується визначити основним індикатором реалізації Стратегії.

Терміни застосування інструментів планування визначалася на основі поєднання довгострокового стратегічного плану та середньострокових циклів планування його реалізації. Визначені на основі цього підходу стратегічні цілі мають характер довгострокових (на 7 років) і забезпечують просування за напрямками розвитку (глобальними програмами), тоді як проекти орієнтуються на реалізацію пріоритетних завдань (3 – 5 років). Сукупність проектів як ключових елементів Стратегії визначає сценарії розвитку області загалом та шляхи досягнення стратегічних цілей.

В основу підготовки Стратегії покладено такі основні принципи:

- **партнерство:** пошук консенсусу з метою досягнення найкращого результату для усіх суб'єктів;

- **принцип спільної участі представників влади та приватного сектору:** передбачає **обов'язкову** участь суб'єктів підприємництва, територіальних громад у реалізації проектів;

- **життєздатність:** передбачає, що проекти спрямовані на забезпечення розвитку порівняльних переваг, визначених за результатами SWOT-аналізу (розбудова можливостей, котрі послаблюють гостроту вад і проблем);

- **інтеграція:** спільні місцеві потреби впливають на регіональний рівень з територіальної та змістовної точки зору. Досягнення будь-якої регіональної мети матиме результат на місцевому рівні і, навпаки, вирішення проблеми на регіональному рівні впливатиме на усунення місцевих проблем;

- **інновація:** важливий принцип визначення проектів для включення до Стратегії;

- **ієрархія стратегічних планів:** чинні або підготовлені в майбутньому стратегічні плани розвитку територій відповідають баченню розвитку області загалом, відповідають загальним принципам, методології, сприяють досягненню спільно визначених цілей;

- **субсидіарність:** визначення стратегічних заходів, починаючи з найнижчого рівня (на основі потреб місцевих громад), здійснюється з використанням ресурсів регіонального розвитку.

Модель розробки Стратегії було обрано, виходячи з потреб регіону.

Етапи розробки Стратегії:

1. Організація роботи

Робоча група – колектив осіб, який створюється для роботи над планом стратегічного розвитку регіону. Саме на її засіданнях презентуються, обговорюються напрями роботи та ухвалюються відповідні рішення.

2. Здійснення соціально-економічного аналізу та SWOT-аналізу

Відправним пунктом процесу розробки Стратегії є інвентаризація статистичних даних. Стратегічний аналіз є більшим процесом ніж розгляд статистичних показників,

оскільки передбачає також оцінку структурних, політичних, економічних та соціальних умов. У цьому сенсі кількісно-емпіричний аспект має тісний зв'язок із якісними аспектами.

Соціально-економічний аналіз, порівняльні переваги, виклики та ризики, що враховують специфіку Херсонщини, є основою стратегічного планування, поєднуючи в собі потреби районів і шляхи розв'язання проблем.

Після аналізу загальної ситуації було розпочато аналіз потенціалу регіону. В основу методики виконання цієї роботи було покладено SWOT-аналіз. Робочою групою визначено сильні сторони регіону, можливості розвитку, слабкі сторони та зовнішні загрози. Сформовано синергетичну взаємодію чинників у рамках кожного з елементів SWOT-аналізу, що мав на меті визначення стратегічної орієнтації, порівняльних переваг і забезпечення можливості управління ризиком.

Виявлені сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози формують чітке уявлення про поточну ситуацію, проблеми та потенціал розвитку регіону, а отже є містком між соціально-економічним аудитом та Стратегією, причому орієнтація Стратегії та основні елементи стратегічних цілей наприкінці цього етапу вже стають очевидними.

Результати виконання цього етапу є такими: 1) соціально-економічний аналіз (детальна інформація викладена у профілі Херсонської області); 2) SWOT-аналіз та SWOT-матриця; 3) порівняльні переваги регіону (з аналізом ризиків).

Зовнішній та внутрішній аналізи забезпечують визначення основних проблем економічного розвитку регіону і разом з даними профілю регіону слугують для формулювання стратегічних напрямів та цілей його розвитку на певний період часу.

3. Визначення місії, стратегічного бачення

Робоча група визначає місію та стратегічне бачення розвитку регіону – бажаного стану соціально-економічної системи у майбутньому, який може бути означений конкретною датою. Коректне формулювання бачення з точним зазначенням складових загальної мети розвитку є дуже важливим для успішного впровадження, подальшого моніторингу та оцінки виконання.

Стратегічне бачення відображає те, куди регіон має прийти в результаті реалізації Стратегії, та передбачає той конкретний результат, який бажає досягти у майбутньому.

4. Формування стратегічних та операційних цілей із відповідними заходами

Стратегічні цілі визначаються в загальних рисах на 7 років. Цей термін було визначено для того, щоб створити стратегічну платформу для циклів реалізації тривалістю по 3 роки кожний та для уникнення необхідності повторення процесу розробки стратегії в проміжний період і перевірки життєздатності планів у довгостроковій перспективі. Стратегічні цілі було визначено на основі порівняльних переваг регіону з урахуванням викликів, а також можливих перешкод і ризиків на шляху розвитку.

Операційні цілі, які передбачають реалізацію необхідних проектів, визначено як віхи на шляху досягнення стратегічних цілей. Таким чином, маємо наступну структуру Стратегії:

Найважливішим результатом процесу побудови Стратегії стали: підвищення почуття відповідальності за майбутнє Херсонської області в цілому, виконання Стратегії на регіональному та місцевому рівнях, зміцнення потенціалу партнерських груп, їхньої підзвітності та відповідальності за реалізацію.

Паралельно із формуванням Стратегії, після визначення та затвердження робочими групами, відбувався процес формування плану реалізації Стратегії, ґрунтуючись на базових підходах ЄС: від територіальних громад – до комплексних проєктів. Члени робочої групи, зацікавлені представники територіальних громад надавали до Департаменту економічного розвитку та торгівлі Херсонської обласної державної адміністрації свої проєктні пропозиції відповідно до встановленої форми. Запрошення до участі у даному процесі було розміщено на офіційному сайті Херсонської обласної державної адміністрації.

5. Громадське обговорення та ухвалення Стратегії

Розробивши Стратегію з планом її реалізації, Робоча група ініціює проведення громадських слухань (або використовуються інші форми громадського обговорення). Після проведення громадського обговорення, доопрацьована Стратегія подається на розгляд і ухвалення обласною радою в якості політики економічного розвитку регіону.

Стратегія є основою формування та постійної актуалізації проєктів регіонального розвитку, що впливають із операційних цілей Стратегії, а також базисом ухвалення управлінських та бюджетних рішень у сфері розвитку області від початку її легітимізації.

6. Моніторинг та впровадження

Для забезпечення належного рівня відповідальності за реалізацію Стратегії буде створено систему моніторингу її впровадження. Така система включатиме орган з моніторингу, документ (Положення) про систему моніторингу виконання Стратегії та систему індикаторів (показників), спостереження за змінами яких буде покладено в основу визначення рівнів виконаності та ефективності Стратегії. Перелік індикаторів включатиме індикатори на рівні досягнення стратегічного бачення, стратегічних, операційних цілей. Також кожен проєкт має визначені очікувані результати.

На підставі щорічного моніторингу показників (індикаторів) за операційними цілями здійснюватиметься оцінка ефективності Стратегії, яка буде основою для внесення змін до стратегічного плану, а також інших системних змін, у тому числі інституційного, кадрового забезпечення процесу реалізації Стратегії.

2. Коротка характеристика соціально-економічного розвитку області

Географія, топографія, клімат, природні ресурси

Херсонська область утворена 30 березня 1944 року.

Територія області розташована у південній частині України, омивається Чорним і Азовським морями, її площа становить 28,5 тис.кв.км (4,7% площі країни).

На сході Херсонська область межує із Запорізькою, на північному заході – з Миколаївською, на півночі – з Дніпропетровською областями, на півдні по Сивашу та Перекопському перешийку – з Автономною Республікою Крим. По території області проходить державний кордон протяжністю 458 км, у тому числі по морях: Чорному – 350 км, Азовському – 108 км.

Значна протяжність області до чорноморсько-азовського узбережжя по території області дає можливості для розвитку туризму, а також активної участі у транскордонному співробітництві країн Чорноморського басейну.

Відстань від міста Херсона до міста Києва залізницею становить 664 км, шосейними шляхами – 605 км.

Клімат в області помірно-континентальний з м'якою малосніжною зимою і спекотним посушливим літом.

Лівобережна частина області має переважно рівнинний рельєф та балочні місцевості уздовж Каховського водосховища та Дніпро-Бузького лиману, правобережну частину характеризують рівнинно-подові, балочні, яружні, схиліві, заплавно-терасові типи місцевостей.

Основними ґрунтами області є чорноземи (звичайні та південні), каштанові ґрунти (темно-каштанові та каштанові в комплексі із солонцями і солончаками), оглеєні ґрунти подів і дернові ґрунти піщаних терас Дніпра.

Площа земель сільськогосподарського призначення складає 2031,7 тис. га, або 71,4% загальної площі земель області. За розмірами земель сільськогосподарського призначення область займає 10 місце серед регіонів України. Розораність території області становить 62,4%, що є вище за середній рівень по країні (53,9%), сільськогосподарських земель – 87,5%. У складі сільськогосподарських земель сільгоспугіддя складають 1968,4 тис. га, або 96,9%.

Гідрографічна сітка області представлена р. Дніпро з Каховським водосховищем (довжина в межах області – 200 км), р. Інгулець (180 км) та малими річками загальною довжиною 373,7 км. Природними водними об'єктами зайнято 15,1% території області, які сконцентровані, в основному, в її західній та центральній частинах, тоді як східна частина – безводна.

Водний потенціал області дозволяє забезпечувати водними ресурсами всі галузі економіки регіону, які у процесі свого виробництва використовують поверхневі та підземні води, стимулює подальший розвиток рибогосподарських підприємств і туристично-рекреаційної сфери.

Мінерально-сировинна база області на 53,1% складається із корисних копалин будівельної галузі, на 36,8% – із прісних та мінеральних підземних вод, решта – корисні копалини паливно-енергетичного та гірничо-хімічного спрямування, мінеральні солі та лікувальні грязі.

Загальна площа лісового фонду становить 152 тис.га (5,3% території області), у тому числі вкрита лісовою рослинністю – 130,7 тис. га (4,6%). Ліси Херсонщини є переважно штучного походження (за винятком плавнів уздовж р. Дніпро та малих річок) і виконують в основному екологічні, водоохоронні, захисні та рекреаційні функції.

На території області функціонує 79 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 224171 га, з них 13 об'єктів загальнодержавного значення загальною площею 213882,76 га та 66 місцевого значення загальною площею 10288,24 га, в тому числі 22 точкові. Показник заповідності області становить 8,7%.

Унікальним явищем міжнародного значення є дельта Дніпра, її водно-болотні угіддя знаходяться під захистом Рамсарської конвенції, ратифікованої Україною 15 листопада 1997 року.

На території Херсонської області налічується 5749 об'єктів історико-культурної спадщини, в тому числі пам'яток археології – 3418; історії – 2259; мистецтва – 72. Із зазначеної кількості 35 пам'яток національного значення: археології – 29; історії – 3; мистецтва – 3.

Різноманіття природних ресурсів Херсонської області створює необхідні умови для розвитку господарської діяльності та забезпечення якості життя населення регіону.

Особливості географічних та кліматичних умов області (значна протяжність берегової лінії морів, низинний рельєф, південне розташування), відсутність значимих джерел енергозабезпечення створюють сприятливі умови для розвитку нетрадиційної та відновлювальної енергетики.

Адміністративно-територіальний устрій, транспортна доступність, інфраструктура

В адміністративному відношенні область поділяється на 18 районів, 4 міста обласного значення, 5 міст районного значення, 31 селище міського типу, 658 сільських населених пунктів. Обласний центр – м. Херсон.

Чисельність наявного населення області станом на 01 січня 2014 року становила 1072,5 тис. осіб, у тому числі міського населення – 656,2 тис. осіб (61,2%), сільського – 416,3 тис. осіб (38,8%). Середня щільність населення складає 37,7 осіб на 1 кв. км.

Спостерігається значна диференціація чисельності населення серед міст та районів області. Найгустіше заселені міста обласного значення: Каховка (щільність населення – 1203 особи на 1 кв. км), Херсон (794 особи на 1 кв. км), Нова Каховка (309 осіб на 1 кв. км). Серед районів найбільш щільно заселені Білозерський (44 особи на 1 кв. км) і Цюрупинський (41 особа на 1 кв. км). Найнижча щільність населення в Іванівському, Верхньорогачицькому, Нижньосірогозькому районах (13 осіб на 1 кв. км).

Низька урбанізація та щільність населення, передусім периферійних районів, створюють додаткові проблеми регіонального розвитку, пов'язані з обмеженістю трудових ресурсів на цих територіях. З іншого боку, область має значний потенціал для розвитку системи розселення та підвищення антропогенного навантаження без шкоди для довкілля.

Головними транзитними транспортними магістралями, що проходять через територію області, є: магістральні залізниці Миколаїв – Херсон – Джанкой, Херсон – Снігурівка – Апостолове, Снігурівка – Каховка – Нововесела; автошляхи міжнародного значення: М-14 (Одеса – Мелітополь – Новоазовськ (на Таганрог), М-17 (Херсон – Джанкой – Феодосія – Керч) та М-18 (Харків – Сімферополь – Алушта – Ялта) та регіонального: Р-47 (Херсон – Нова Каховка – Генічеськ), Р-57 (Цюрупинськ – Гола Пристань – Скадовськ).

Розміщення на території області транспортних коридорів: Євро-Азіатського (Херсон – Красноперекіпськ – Сімферополь) – 226 км та Чорноморського ЕС (Одеса – Мелітополь –

Новоазовськ) – 114 км, – позитивно впливає на економічний розвиток не тільки області, а й прилеглих територій.

Основні транспортні шляхи Херсонської області

Інфраструктура Херсонської області включає автомобільний, залізничний, водний та повітряний транспорт. Функціонує 2 державних морських торговельних порти, 2 річкових порти, що є акціонерними товариствами, 1 державне підприємство залізничного транспорту, 3 авіапідприємства, 119 інших суб'єктів господарювання, які здійснюють перевезення автомобільним транспортом пасажирів і вантажів.

За допомогою досить розвиненої інфраструктури автомобільних доріг налагоджено автобусне сполучення фактично з усіма населеними пунктами області і можлива доставка туристичних груп до будь-яких зон відпочинку та пам'ятних місць області.

Мережа автомобільних доріг загального користування Херсонської області становить 5002 км, з них: державного значення – 1467,4 км, місцевого значення – 3534,6 км.

Протяжність автомобільних доріг комунальної власності в населених пунктах області становить 7577 км, у тому числі 5557 км (73,3%) – з твердим покриттям.

Забезпеченість автомобільними дорогами на 1000 кв. км території становить 174 км при середньому показнику по Україні 280 км. Протяжність доріг в області на 1000 осіб складає 4,4 км при середньому показнику по Україні 3,6 км (за рахунок густонаселених областей).

Технічний стан доріг неповною мірою відповідає потребам області, більшість доріг потребують ремонту покриття проїзної частини.

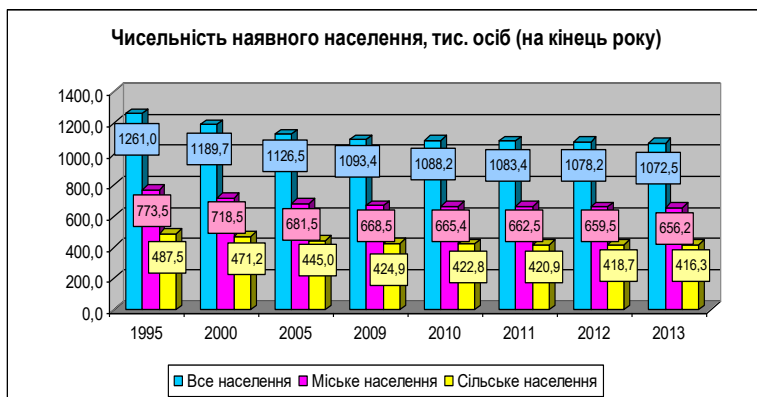
Експлуатаційна довжина магістралей залізничних колій загального користування становить 452 км. Херсонська дирекція залізничних перевезень забезпечує потреби в перевезеннях трьох регіонів: Херсонської, Миколаївської областей та частково Автономної Республіки Крим.

Географічне положення області, наявність судноплавних артерій сприяють розвитку водного транспорту. Херсонський і Скадовський морські торговельні порти та Херсонський річковий порт мають сполученість з морськими та річковими портами країн Причорномор'я.

На території області знаходиться міжнародний аеропорт «Херсон». Злітно-посадкова смуга аеропорту довжиною 2,5 км, шириною 42 м, дозволяє приймати повітряні судна типу: Boeing-737, Airbus-319/320/321, ATR, Як-42, Ан-24/26/12/140/74, Bombardier, а також вертольоти всіх типів.

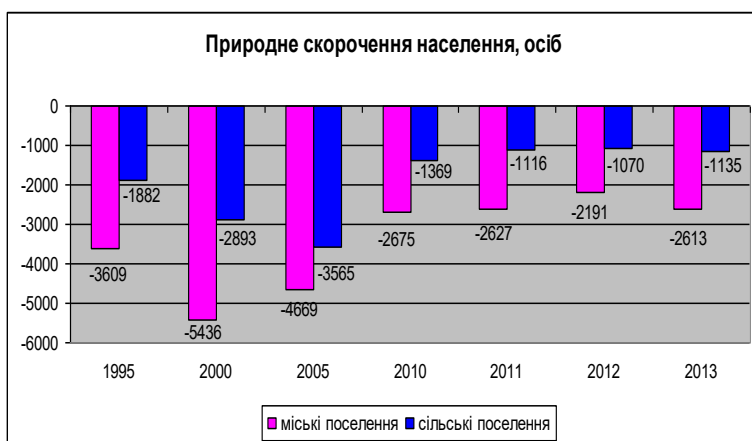
Населення та демографія, якість життя

Демографічна ситуація в області містить ризики для майбутнього розвитку її територій, що пов'язано, головним чином, з скороченням природного та міграційного приросту населення, незбалансованістю у співвідношенні між чоловіками та жінками, диспропорцією вікових груп, що є стримуючим фактором у режимі відтворення населення та поступово призводить до скорочення чисельності осіб працездатного віку, зростання демографічного навантаження на суспільство та економіку регіону невиробничим населенням.

Питома вага населення Херсонської області становить 2,4% від населення України. За чисельністю населення область займає 22 місце. За підсумками 2013 року показник народжуваності склав 11,4 особи на 1000 наявного населення, смертності – 14,9 особи на

1000 наявного населення, природне скорочення населення дорівнює 3,5 особи на 1000 наявного населення, що відповідає середньому показнику по Україні.

Природне скорочення населення відбувається як за рахунок міського, так і сільського населення, при цьому інтенсивність зменшення міського населення є постійно вищою, ніж сільського. Природне скорочення населення спостерігалось в усіх містах та районах області.

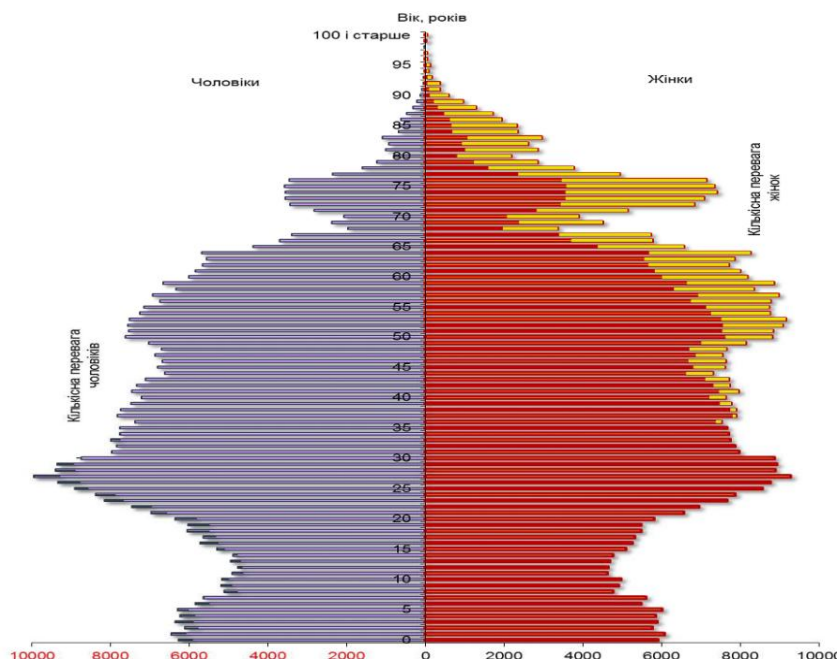
Порівняно із сусідніми регіонами (Миколаївська, Запорізька, Дніпропетровська області) та з регіонами, що належать до однієї з Херсонською областю типології, за підсумками 2013 року показник природного скорочення населення на 1000 осіб наявного населення в області є найменший.

Упродовж 2013 року за рахунок міграції чисельність населення області скоротилась на 1917 осіб (у міських поселеннях – на 650 осіб, у сільській місцевості – на 1267 осіб). Рівень міграційного скорочення становив 1,8 особи у розрахунку на 1000 наявного населення, що є найвищим показником серед південних регіонів країни.

Станом на 01 січня 2014 року в області налічувалось 574,8 тис. жінок (53,7% від загальної кількості постійного населення) та 496,3 тис. чоловіків (46,3%) (по Україні співвідношення жінок та чоловіків дорівнює 53,8%:46,2%).

Протягом останніх років в області спостерігається тенденція щодо збільшення частки населення старшого віку (60 років і старше). Так, якщо у 2005 році ця частка становила 19,1%, то у 2013 році – 21%, що свідчить про погіршення структури населення області у напрямку його старіння.

Розподіл постійного населення Херсонської області за статтю та віком станом на 01 січня 2014 року, осіб

Діаграма засвідчує, що через 10 років спостерігатиметься значне скорочення населення у віці 20 - 30 років – на 53%, що спричинятиме погіршення демографічної ситуації в наступні періоди та призведе до дефіциту робочої сили в майбутньому. На теперішній час є гостра потреба в робочих місцях для осіб середнього віку.

Ключові показники демографічної ситуації

Показник	Дата (період)	Херсонська область	Україна
Природний приріст (скорочення) населення у розрахунку на 1000 наявного населення, осіб	2013 рік	-3,5	-3,5
Міграційний приріст (скорочення) населення у розрахунку на 1000 наявного населення, осіб	2013 рік	-1,8	+0,7
Частка жінок у населенні, %	на 01.01.2014	53,7	53,8
Частка населення у віці 60 і понад років, %	на 01.01.2014	21	21,6
Демографічне навантаження на 1000 осіб населення у віці 15–64 роки, осіб	на 01.01.2014	426	432

Система дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів є розгалуженою та забезпечує потребу населення в отриманні дошкільної та загальної середньої освіти.

Професійну освіту в області надають 26 державних професійно-технічних навчальних закладів та 26 вищих навчальних закладів, що складає відповідно 2,7% та 8,2% від загальної їх кількості в Україні. Щороку ринок праці поповнюють понад 4 тис. кваліфікованих робітників та понад 3 тис. фахівців з вищою освітою.

Медичну допомогу населенню області надають 43 лікарняні заклади, 226 лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів. Показник забезпеченості населення ліжками у

2013 році становив 93,5 ліжка на 10 тис. населення (середній показник по Україні – 88 ліжок на 10 тис. населення). Забезпеченість населення лікарями та середнім медичним персоналом складає відповідно 36,3 та 91 на 10 тис. населення (загальнодержавний показник – 48 та 97,4 на 10 тис. населення).

Створено 18 центрів первинної медико-санітарної допомоги, в складі яких функціонує 348 фельдшерських та фельдшерсько-акушерських пунктів, 164 лікарські амбулаторії, із них 138 – на засадах сімейної медицини. Усі села з кількістю мешканців понад 1000 осіб мають лікувально-профілактичні заклади.

Спостерігається зниження показників смертності, інвалідності, поширеності захворюваності на туберкульоз. У той же час відмічається тенденція до зростання захворюваності серцево-судинної системи та онкологічних захворювань. Має відмінність стан здоров'я міського та сільського населення: смертність сільського населення перевищує смертність міського.

Трудовий потенціал

Протягом 2000 – 2013 років в області спостерігалася тенденція щодо зменшення чисельності економічно активного населення віком 15-70 років за рахунок скорочення чисельності населення цієї вікової групи в цілому. Так, за вказаний період кількість економічно активного населення скоротилася на 31,8 тис. осіб, або на 5,7%, і склала 524,6 тис. осіб, з яких 480,2 тис. осіб, або 91,5%, були зайняті економічною діяльністю. Рівень економічної активності населення збільшився із 64,4% у 2010 році до 65,2% у 2013 році.

Рівень безробіття (за методологією МОП) у відсотках до економічно активного населення віком 15-70 років склав у 2013 році 8,5% (2009 рік – 9,5%).

Три сектори економіки області у 2013 році забезпечили 62% зайнятості населення, зокрема сільське господарство, промисловість, торгівля.

Структура економіки регіону має великий вплив на масштаб розподілу трудових ресурсів за розмірами підприємств. На ринку зайнятості домінують середні підприємства, що забезпечують роботою 52,4% усіх зайнятих працівників на підприємствах області.

Спостерігається зростання розміру середньомісячної номінальної заробітної плати з 1482 грн у 2009 році до 2464 грн у 2013 році, але він залишається набагато нижчим (в 1,3 разу) середньодержавного показника.

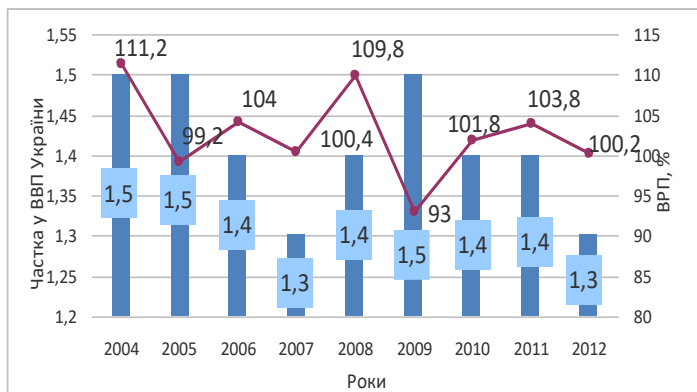
Станом на 01 січня 2014 року в області 56,5% найманих працівників мали вищу освіту, з них 32,3% – повну вищу, 24,2% – неповну та базову вищу. Це є свідченням високої підготовки кадрів для економіки регіону. Для надання такої підготовки в області

функціонують 9 вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації, 17 навчальних закладів I та II рівнів акредитації, в яких навчається майже 35,5 тис. студентів.

Економіка та підприємництво

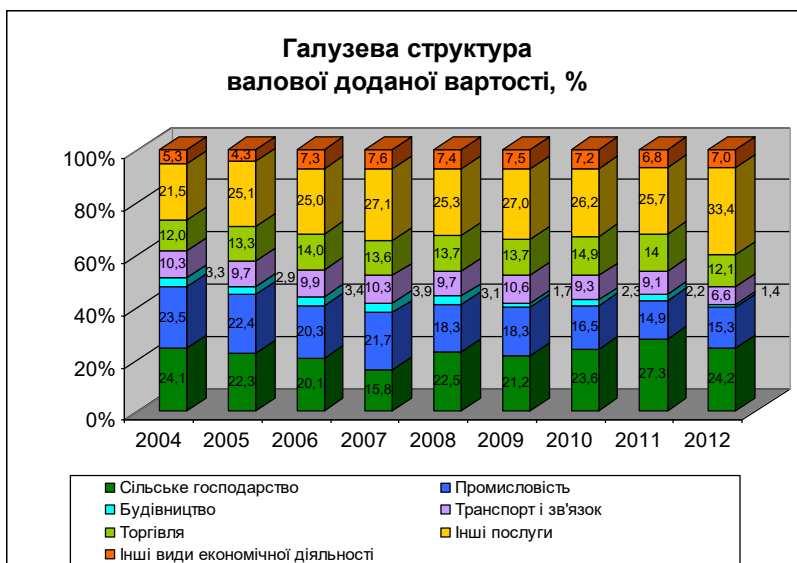
За обсягом валового регіонального продукту (ВРП), який у 2012 році склав 19357 млн грн, область займає 24 місце серед регіонів України. У розрахунку на одну особу цей показник становить 17910 грн.

Частка Херсонщини у валовому внутрішньому продукті України зменшилася з 1,5% у 2004 році до 1,3% у 2012 році.

Зростання економіки області протягом 2010 – 2012 років (на 1,8%, 3,8% та 0,2% відповідно) дозволило певною мірою відновити докризові обсяги виробництва, які перевищили рівень 2007 року на 8,1%, а у розрахунку на одну особу – на 11,3%.

Структура валової доданої вартості області в розрізі видів економічної діяльності протягом 2004 – 2012 років постійно змінювалась під впливом активізації

окремих сфер діяльності і, відповідно, зниження обсягів інших. Частка виробничих видів діяльності зменшилася з 50,9% у 2004 році до 40,9% у 2012 році. У промисловому комплексі області, до якого належить 200 великих та середніх підприємств, переважають галузі, що виробляють продукти харчування,

папір і картон, будівельні матеріали, металовироби, продукцію машинобудування, електроенергію, гумові та пластмасові вироби.

Протягом 2007 – 2013 років промисловий комплекс області характеризувався нестабільною динамікою: за роком зростання виробництва неодмінно відбувалося його падіння більшими темпами, ніж приріст у попередньому році. Як наслідок, індекс промислової продукції у 2013 році по відношенню до 2007 року становив 84%.

Частка області у загальнодержавних обсягах реалізованої промислової продукції становить 1%.

Структура промислового виробництва за останні 10 років поступово змінюється. Так, частка виробництва харчових продуктів і напоїв у загальних обсягах реалізованої промислової продукції зросла з 37,2% у 2004 році до 44,2% у 2013 році, виготовлення

виробів з деревини, виробництва паперу і поліграфічної діяльності – з 1,2% до 8,2%, металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів – з 2,5% до 3%, виробництва гумових і пластмасових виробів та іншої неметалевої мінеральної продукції – з 2,4% до 7,1%, постачання електроенергії, газу і пари – з 21,9% до 23,6%.

Разом з тим, питома вага машинобудування скоротилася з 25,7% до 11,5%, легкої промисловості – з 2,3% до 0,2%, виробництва хімічних речовин і хімічної продукції – з 2,1% до 0,4%.

Найбільшими промисловими центрами області, сумарна частка яких становить майже 84,7% загальних обсягів реалізованої продукції у 2013 році, є м. Херсон (48,1%), м. Нова Каховка (20,1%) та м. Каховка (16,5%).

Промислові підприємства Херсонщини відзначаються високою інноваційною активністю. У 2013 році інноваційною діяльністю займалося майже кожне четверте промислове підприємство області. Питома вага промислових підприємств, що займалися інноваціями, становила 23,6% і за цим показником область займала 4 місце по Україні. Найбільшою інноваційною активністю відзначалися підприємства харчової промисловості (39,6% всіх інноваційно активних підприємств) та галузі машинобудування (25%).

Спостерігається тенденція до зменшення обсягів капітальних інвестицій, освоєних підприємствами та організаціями області. За підсумками 2013 року за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 2124,8 млн грн капітальних інвестицій (27 місце по Україні). Індекс капітальних інвестицій проти 2012 року (у порівняних цінах) склав 81,9%.

Найбільші обсяги капітальних інвестицій залучено у промисловість (33,3% до загального обсягу вкладень), сільське господарство (25,9%), будівництво (18,2%).

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій протягом останніх років залишаються власні кошти підприємств та кошти населення (за підсумками 2013 року їх питома вага в загальному обсязі капітальних інвестицій становить 50,3% та 15,4% відповідно).

На кінець 2013 року загальний обсяг прямих іноземних, внесених в економіку області, склав 279,5 млн дол. США, що у розрахунку на одну особу населення становить 260,2 дол. США. За темпом зростання обсягу прямих іноземних інвестицій область посіла 8 місце по Україні (114% до 2012 року).

Пріоритетними галузями іноземного інвестування в Херсонську область залишаються промисловість, сільське господарство, транспортна діяльність.

За підсумками 2013 року функціонувало майже 8100 малих та середніх підприємств (2,1% від загальної кількості підприємств по Україні), що на 6% більше ніж у 2012 році, та на яких було зайнято понад 90 тис. осіб (94,8% до загальної кількості зайнятих працівників). Кількість малих та середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення становила 76 одиниць (по Україні – 86).

Станом на 01 січня 2014 року на обліку Головного управління Державної фіскальної служби України у Херсонській області перебувало 56451 фізична особа-підприємець, що на 0,2% більше ніж на початок 2013 року.

Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) суб'єктами малого і середнього бізнесу за підсумками 2013 року склав 23677,6 млн грн, або 87,7% від загального обсягу реалізованої продукції по області.

Для малих і середніх підприємств найбільш привабливою є діяльність у сфері сільського господарства, оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів, промисловості, транспортної діяльності.

Зовнішньоторговельна діяльність Херсонської області має яскраво виражену експортоорієнтовну специфіку. Протягом 2003 – 2013 років спостерігалось коливання показників зовнішньоекономічної діяльності, що зокрема було спричинено негативними наслідками економічної кризи. Середній коефіцієнт покриття експортом імпорту за останні 11 років складає 1,90.

Основу товарної структури експорту традиційно складають: продукти рослинного походження (25,5% у 2013 році), машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (15,7%), недорогочінні метали та вироби з них (9,4%), готові харчові продукти (18,3%), живі тварини, продукти тваринного походження (6,3%).

Спостерігається переорієнтування експорту місцевих товаровиробників з ринків країн СНД, зокрема Російської Федерації, Білорусії, Молдови та Казахстану, на ринки Європейського Союзу.

Сільське господарство

Сільське господарство відноситься до провідних галузей економіки області, що має значний вплив на рівень та якість життя населення, стабільну роботу галузей, що споживають сільськогосподарську продукцію, формування експортного потенціалу.

У масштабі України на Херсонську область припадає 4,7% сільськогосподарських угідь і 3% сільського населення. Питома вага області в загальних обсягах виробленої сільськогосподарської продукції країни у 2013 році становила 3,9%, що є недостатнім з огляду на її агрокліматичний потенціал.

Упродовж останніх років, крім 2012 року, спостерігалось щорічне нарощування обсягів виробництва валової продукції сільського господарства, що свідчить про відновлення обсягів виробництва до рівня 1990 року. За підсумками 2013 року обсяг валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 року) склав 9,8 млрд грн, що становить 94,8% до валового виробництва 1990 року.

Виробництво валової продукції сільського господарства по всіх категоріях господарств (у постійних цінах 2010 року) за 2013 рік

У структурі сільськогосподарського виробництва домінуючими залишаються господарства населення (53,2% у 2013 році). Найбільша частка валової продукції сільського

господарства припадає на рослинництво (76,4% у 2013 році). Основними культурами, що вирощуються на Херсонщині, є зернові, технічні та овочеві.

Протягом останніх років в області впроваджуються сучасні методи та способи поливу сільгоспкультур, у тому числі краплинного зрошення, площі якого досягли 36,8 тис.га і збільшилися у порівнянні з 2010 роком на 16,8 тис.га.

При поступовому переході сільгосптоваровиробників до ринкових відносин за 23 роки структура сільськогосподарського виробництва суттєво змінилася в напрямку значного збільшення частки технічних та овоче-баштанних культур і відповідно зменшення частки продукції тваринництва.

В області майже не вирощуються кормові культури, вони складають лише 5% у структурі посівних площ, тоді як у 1990 році – 35%. Це опосередковано підтверджує слабкий розвиток тваринництва та містить загрозу для збереження ґрунтів області.

Галузь тваринництва в області представлена м'ясо-молочним скотарством, свинарством, вівчарством та птахівництвом.

У порівнянні з 1990 роком значно зменшилося виробництво м'яса всіх видів, зокрема: яловичини (майже в 4 рази), свинини (в 3 рази), птиці (майже в 6 разів), молока (в 2,5 разу). Разом з тим, відбулося вагоме збільшення виробництва яєць (більше ніж у 3 рази).

За підсумками 2013 року область є одним із лідерів серед регіонів України по виробництву яєць (5 місце) та вовни (5 місце).

Виробництво валової продукції тваринництва у порівнянні з 2005 роком зросло в 1,3 разу, в більшій частині – за рахунок сільськогосподарських підприємств (у 4,2 разу). Цьому сприяло освоєння крупними сільськогосподарськими підприємствами значних капітальних вкладень у будівництво тваринницьких комплексів.

Херсонщина зі своїми сприятливими кліматичними умовами та інвестиційним потенціалом має ресурси і може нарощувати сільськогосподарське виробництво для стрімкого збільшення обсягу виробництва, тим самим забезпечувати зростаючу власну потребу у сільськогосподарській продукції, а також потребу інших регіонів.

Одними із важливих питань прогнозованості виробництва і збуту сільськогосподарської продукції у перспективі для області постають питання наявності переробних підприємств, розвитку логістики зі зберігання продукції, розширення існуючих та формування нових ринків збуту.

Туристично-рекреаційний комплекс

Херсонщина посідає одне із провідних місць в Україні за рівнем забезпеченості цінними природними та історико-культурними ресурсами, здатними генерувати значний інтерес у вітчизняних та іноземних туристів.

Основною метою здійснення громадянами подорожі в регіон за видами туризму є: відпочинок та оздоровлення біля моря (75%), сільський зелений туризм (19%), історико-культурний та інші різновиди туризму (6%).

Найбільш відвідувані туристами курортно-рекреаційні райони – Генічеський, Голопристанський, Скадовський та міста Гола Пристань, Нова Каховка, Херсон.

Для послуг туристів розроблено більше 90 туристичних маршрутів по території Херсонщини різного спрямування та для різних вікових категорій, створено і розповсюджено єдиний реєстр маршрутів внутрішнього туризму, найпопулярнішими з яких є: науково-пізнавальні маршрути по біосферному заповіднику “Асканія-Нова”, пішохідні маршрути по єдиній в Європі пустелі “Олешківські піски”, відвідування святині українського козацтва, пам'ятника історії національного значення Кам'янської Січі, екологічні маршрути по

островам Бірючий та Джарилгач; екскурсії по об'єктах винного та сільського зеленого туризму, об'єктах історико-культурної спадщини обласного центру та інших історичних місцях. У поточному році завершено паспортизацію туристичних об'єктів області, створено реєстр, до якого включено 346 туристичних об'єктів.

Туризм, відпочинок, лікування та оздоровлення набувають все відчутнішого значення в соціально-економічному розвитку Херсонщини. Однак значна частина природних територій, об'єктів культурної спадщини та туристичної інфраструктури не відповідає міжнародним вимогам для туристичних відвідувань, а туристичні послуги в усіх секторах індустрії туризму в більшості не відповідають вимогам щодо якості обслуговування.

Галузь туризму та курортів потребує залучення значних інвестицій у розбудову туристично-рекреаційної інфраструктури області та приведення її у відповідність із міжнародними стандартами, збільшення уваги до розвитку внутрішнього в'їзного, екологічного туризму.

Стан навколишнього природного середовища

Обсяг валових викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення у 2013 році склав 73,1 тис. т, що на 0,5 тис. т менше ніж у 2012 році. У розрахунку на 1 кв. км території регіону припадало 2,56 т викинутих в атмосферу забруднюючих речовин (середній показник по Україні – 11,5 т на 1 кв.км).

В сумарній кількості забруднень викиди від стаціонарних джерел становлять 8,8%, пересувних – 91,2%.

Постачання населенню питної води здійснюється із підземних джерел (2467 артезіанських свердловин) та одним водозабором з Каховського магістрального каналу, де вода після очистки та знезараження подається у Іванівський груповий водопровід. Більше половини свердловин області подають воду, що має перевищення вмісту сухого залишку, сульфатів, хлоридів і не відповідає встановленим нормативам за загальною жорсткістю. А в Новотроїцькому районі жодна свердловина не подає населенню воду належної якості за санітарно-хімічним складом.

Надзвичайну небезпеку для екосередовища людини становить недостатня кількість належних очисних споруд та низький рівень ефективності діючих, застаріла технологія очистки стічних вод, значна зношеність існуючих водопровідних та каналізаційних мереж.

На території області щороку утворюється понад 1 млн куб. м твердих побутових відходів, централізованим збиранням яких охоплено 46% сільського та 100% міського населення.

В області нараховується 341 місце видалення відходів, у тому числі 324 – це місця видалення побутових відходів, із яких лише 40 паспортизовані. На жодному з полігонів немає сміттесортувальних ліній та не здійснюється знешкодження фільтрату. Сміттєзвалища не спроможні забезпечити безпечну утилізацію твердих побутових відходів у відповідності з вимогами чинного законодавства та світових стандартів.

В населених пунктах області відсутні схеми санітарного очищення, на підставі яких повинні проводитися заходи із збирання, транспортування та утилізації твердих побутових відходів.

У сучасних умовах стан використання земельних ресурсів області не завжди відповідає вимогам їх охорони, оскільки в результаті антропогенної діяльності порушено екологічно безпечне природокористування, в першу чергу порушено допустиме співвідношення площ угідь, зокрема: ріллі, пасовищ, сінокосів, земель водного та лісового фондів. Одна з головних проблем землекористування в області – інтенсивний розвиток процесів деградації ґрунтів.

Херсонська область: порівняльний аспект

За типологією регіонів, що була підготовлена в рамках проекту ЄС “Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні”, визначено 5 груп регіонів (типів), що мають спільні риси, але при цьому достатньо відрізняються від інших типів.

Херсонщина разом із Сумською, Вінницькою, Кіровоградською та Чернігівською областями належить до регіонів з повільним і таким, що сповільнюється, рівнем розвитку.

Спільні риси областей та місце Херсонщини серед регіонів цього типу та регіонів-сусідів:

- скорочення населення, що характерне для більшості областей України. Цей показник у розрахунку на 1000 наявного населення в Херсонській області склав (-5,3) осіб, Вінницькій – (-5,4) осіб при середньоукраїнському показнику – (-2,8) осіб. Найнижчі місця в рейтингу займають: Кіровоградська (-7,7 осіб), Сумська (-9 осіб), Чернігівська (-10,3 осіб) області. В регіонах-сусідах цей же показник становить: (-4,4) осіб у Миколаївській, (-4,7) осіб – Дніпропетровській, (-5,3) осіб – Запорізькій, (+0,5) осіб – Одеській областях;
- низький рівень урбанізації та низька щільність населення;
- невисока частка областей у загальному обсязі ВВП України, що коливається у межах від 1,3% (Херсонська область) до 2,3% (Вінницька область);
- низький рівень ВРП на 1 особу (56% - 69% від середнього показника по Україні, в Херсонській області – 56%);
- мала питома вага обсягів освоєних капітальних інвестицій у загальнодержавних обсягах (Херсонська (0,8%), Сумська (1%), Чернігівська (1%) області посіли останні місця в рейтингу);
- незначна питома вага залучених іноземних інвестицій в області в загальних обсягах по Україні – від 0,2% у Чернігівській області до 0,7% у Сумській області, Херсонська область – 0,5%;
- незначна частка експорту областей у загальному обсязі експорту по Україні (від 0,6% у Херсонській до 1,5% у Сумській областях);
- низький наявний дохід у розрахунку на 1 особу (81,1% - 88,3% до середнього показника по Україні, Херсонська область – 81,3%);
- низький рівень середньомісячної заробітної плати, що коливається в межах 75,5% (Херсонська область) – 82,8% (Сумська область) до середньоукраїнського показника;
- вищий, ніж у середньому по Україні (7,2%) рівень безробіття (за методологією МОП) – від 9,3% у Чернігівській області до 7,7% у Сумській області, Херсонська область – 8,5%.

Область має значний потенціал для залучення інвестицій, розвитку системи розселення та підвищення антропогенного навантаження без шкоди для довкілля.

Інтегрованим показником, який комплексно відображає соціально-економічний розвиток і має бути основним індикатором реалізації Стратегії, є індекс людського розвитку.

Херсонська область за підсумками 2013 року належить до групи регіонів з низьким інтегральним індексом людського розвитку разом із Івано-Франківською, Житомирською, Сумською, Кіровоградською та Донецькою областями. За цим показником вона посіла 24 місце, випереджаючи лише Житомирську область.

За складовими інтегрального індексу людського розвитку Херсонської області низькі значення мають індекси, що характеризують рівень соціального становища (25 місце) та добробуту (22 місце); значення нижче середнього – відтворення населення (22 місце) та гідної праці (14 місце); середнє значення – комфортного життя (8 місце); вище середнього – освіти (15 місце).

Регіони-сусіди: Запорізька та Одеська області відносяться до групи регіонів із середнім значенням інтегрального індексу людського розвитку, Миколаївська та Дніпропетровська області – із значенням нижче середнього.

Основною відмінністю Херсонської області в межах України є поєднання значних обсягів високопродуктивних земель, наявності водних ресурсів, кліматичних умов як для вирощування сільськогосподарських культур, так і реалізації рекреаційного потенціалу області переважно на берегах Азовського та Чорного морів; низька щільність населення в зонах рекреації та АПК, що сприяє впровадженню зелених технологій у вказані сфери економіки.

Структура економіки передбачає наявність та подальший розвиток інфраструктури для поширення зв'язків із країнами Чорноморського та Середземноморського басейнів.

Основною відмінністю Херсонщини від країн-сусідів членів чорноморського клубу є наявність значних заповідних територій, національних парків, розгалуженої системи транспортних зв'язків із материковою частиною України.

Прямими конкурентними територіями є Одеська та Миколаївська області, що слід враховувати при побудові стратегії розвитку транспортної інфраструктури і туристичної галузі та працювати в напрямку розвитку Херсонсько-Миколаївського субрегіону.

Розвиток економіки області на основі впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій в усіх сферах життя: виробництві, організації туризму, організації простору населених пунктів – єдиний шлях вирізнити Херсонщину із конкурентного середовища та зробити привабливою для інвесторів.

3. Головні чинники та сценарії розвитку області

3.1. Результати SWOT-аналізу

На основі соціально-економічного аналізу визначено такі сильні й слабкі чинники (сторони) та можливі зовнішні впливи (можливості та загрози) на подальший соціальний та економічний розвиток Херсонської області.

Сильні сторони	Слабкі сторони
1 Вихід області до чорноморсько-азовського узбережжя. По території області проходить державний кордон протяжністю 458 км, у тому числі по морях: Чорному – 350 км, Азовському – 108 км. Можливість для розвитку транспортної інфраструктури, туризму, а також активної участі у транскордонному співробітництві країн Чорноморського басейну 2. Значний транспортний потенціал: присутні та розвиваються усі основні види транспорту. Інфраструктура області включає автомобільний, залізничний, водний та повітряний транспорт. Функціонує аеропорт з міжнародним статусом 3. Різноманіття природних ресурсів, що створює необхідні умови для розвитку господарської діяльності. Наявні земельні і значні водні ресурсів, у тому числі вільні від використання у зоні рекреації; високоякісні південні чорноземи; штучні лісові масиви загальною площею 130,7 тис. га; корисні копалини: вапняк, глинисті породи, каміння, мінеральні води, солі, лікувальні грязі (вимагають додаткового вивчення) 4. Значний потенціал для розвитку нетрадиційної та відновлювальної енергетики. Частина області має рівнинний рельєф у солончакових степах, сприятливий для будівництва вітро- та сонячних електростанцій. Кількість сонячних днів та швидкість вітру забезпечують високу рентабельність об'єктам нетрадиційної енергетики 5. Забезпеченість трудовими ресурсами на даному етапі розвитку економіки, потенціал для підготовки та перепідготовки кадрів. 65% населення у працездатному віці є	1. Вагома втрата несучої спроможності дорожнього покриття більшості автомобільних доріг місцевого значення. В області налічується понад 1 тис. км автомобільних доріг з білощобеновим покриттям 2. Обмеженість працевлаштування у сільській місцевості, незначна кількість робочих місць, які приваблюють молодь. Найбільша пропозиція робочої сили серед кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства – 216 осіб на одне вільне робоче місце 3. Недостатня кількість належних очисних споруд та низький рівень ефективності діючих. Відсутність сучасних технологій очистки стічних вод. У переважній більшості населених пунктів області відсутні очисні споруди стічних вод. Зруйнованість очисних споруд м.Берислав, смт Каланчак призводить до забруднення Каховського водосховища, р.Каланчак, є необхідність покращення в зоні Азовського та Чорного морів 4. Високий рівень фізичного зносу та енергоємність більшості підприємств області, втрата конкурентоспроможності, відсутність лобі місцевих інтересів. 5. Відсутність системи збору та утилізації твердих побутових відходів. Потребує комплексного вирішення проблема утилізації ТПВ 6. Не облаштованість історичних пам'яток туристичною інфраструктурою. Короткий курортний сезон обумовлює незначний рівень зацікавленості бізнесу в щодо участі в таких програмах 7. Низька культура обробітку сільськогосподарських земель і, як наслідок, зниження родючості ґрунтів. Екстенсивні методи сільськогосподарського виробництва: 1,3 га сільськогосподарських

економічно активним, значна частка населення має вищу освіту. В області функціонують 26 вищих навчальних закладів, з них 9 – III-IV рівнів акредитації та 26 державних професійно-технічних навчальних закладів 6. Вагомий туристично-рекреаційний потенціал. Наявні курортні і рекреаційні зони, пам'ятки природи, об'єкти винного та сільського «зеленого» туризму 7. Диференційований промисловий потенціал. Наявні наукоємні галузі машинобудування (зокрема суднобудування і судноремонт, сільськогосподарське машинобудування), а також галузі з виготовлення виробів з деревини, виробництва хімічних речовин, неметалевої мінеральної продукції, паперу тощо 8. Значний агропромисловий потенціал, сільськогосподарський кластер. У структурі земель сільськогосподарського призначення 49,9% становлять чорноземи (південні та звичайні). Наявні 426,8 га зрошуваних земель, підприємств з виробництва та ремонту сільськогосподарської техніки та обладнання для крапельного зрошення, потужного трудового потенціалу (39% працездатного населення – мешканці сільської місцевості). Рівнинність сільськогосподарських земель сприятлива для ведення крупнотоварного виробництва. Наявність 69 підприємств з переробки сільськогосподарської продукції та виробництва харчових продуктів і напоїв, які мають добру славу далеко за межами України 9. Високий інтелектуальний потенціал у сфері АПК. Наявність високих технологій в галузі сільського господарства, які можуть бути використані як майданчики для поширення технологій. Наявні наукові школи, заклади сільського господарства. Сформована добра сортова база, активно впроваджуються високі технології у сільськогосподарське виробництво 10. Наявність значної кількості земельних ділянок, придатних для запровадження інвестиційної діяльності на території	земель в обробітку у розрахунку на одну людину (середньосвітовий показник – 0,24 га, в Україні – 0,72 га). Малий відсоток земель під пасовищами, незначні обсяги виробництва кормів для ВРХ, тваринництва загалом 8. Низька додана вартість в агропромисловому комплексі. У 2013 році сільськогосподарськими підприємствами реалізовано на переробку 1,3% зернових, 3,6% олійних культур, 16,5% картоплі, 5,6% плодів і ягід, 14,6% худоби та птиці. У товарній структурі експорту 25,5% складає неперероблена сільськогосподарська продукція (продукти рослинного походження, зокрема насіння і плоди олійних рослин, зернові культури) 9. Незначна площа сільськогосподарських угідь під багаторічними насадженнями. У структурі сільськогосподарських угідь частка площі під багаторічними насадженнями складає 1,3% 10. Низький рівень впровадження ресурсозберігаючих технологій у сільськогосподарському виробництві - крапельного зрошення та «зелених» технологій загалом. Площа краплинного зрошення становить 36,8 тис.га, або 12,6% до загальної площі зрошуваних земель, що використовуються 11. Недостатня фінансово-кредитна підтримка підприємництва області з бюджетів усіх рівнів. 12. Низький рівень заліснення (залуження) деградованих земель та таких, що перебувають під ризиком затоплення (підтоплення) 13. Слабкий розвиток е-урядування, відкритості влади 14. Слабко розвинена інфраструктура підтримки бізнесу та залучення інвестицій
--	--

області. В наявності 220 земельних ділянок загальною площею 8432,52 га переважно сільськогосподарського призначення 11. Експортоорієнтована специфіка зовнішньоторговельної діяльності. Середній коефіцієнт покриття експортом імпорту за останні 10 років складає 1,9 12. Значна кількість заповідників та національних парків. На території області функціонує 79 територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Область перетинає нижня течія р.Дніпро, яка в частині дельти є територією міжнародного значення згідно з відповідними міжнародними конвенціями 13. Гнучкість ринків урбанізованих територій області через значний підприємницький потенціал (141 особа, зайнята в підприємстві, на 1000 осіб наявного населення)	
--	--

Можливості	Загрози
1. Децентралізація влади, проведення адмінреформи та зростання бюджетної самостійності громад 2. Покращення бізнес-клімату в Україні, відновлення стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу 3. Зростання інтересу населення України та іноземних туристів до курортно-рекреаційного, екологічного та сільського зеленого туризму 4. Продовження процесів інтеграції з ЄС стимулюватиме виробників підвищувати якість продукції та відповідальність за охорону довкілля. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції місцевих товаровиробників, приведенню її у відповідність із європейськими та світовими стандартами, розширенню обсягів експорту 5. Покращення інвестиційного клімату в Україні 6. Активізація економічних процесів сприятиме зростанню попиту на логістичні послуги 7. Зростання світового попиту на продовольство, що сприятиме впровадженню у сільськогосподарське виробництво сучасних технологій, зокрема ресурсозберігаючих; розвитку тваринництва, тепличного господарства; розширенню сфери переробки продукції 8. Нарощування міжнародної технічної допомоги для України 9. Впровадження політики енергозаміщення та підвищення енергоефективності з метою розвитку альтернативної енергетики, технічного переоснащення комунальної інфраструктури 10. Динамічний розвиток ІТ-індустрії	1. Продовження деградації родючості ґрунтів 2. Подальший відтік населення через скорочення робочих місць 3. Неімплементованість вимог ЄС до сільськогосподарської продукції 4. Нестворення логістичних, інформаційних мереж для просування сільськогосподарської продукції на світові ринки 5. Незабезпечення системою державної влади реальних потреб в адміністративних послугах 6. Виникнення надзвичайних ситуацій природного (підтоплення, затоплення) та техногенного характеру (руйнування берегів Каховського водосховища та морського узбережжя, забруднення басейну р. Дніпро та акваторії Азовського, Чорного морів стічними водами тощо) 7. Замулювання річища Дніпра та Дніпробузького лиману, скорочення стоку малих річок, зменшення дебету водних ресурсів 8. Зростання цін на енергоносії через енергоємність виробництва

3.2. SWOT-матриця

SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між “внутрішніми” (сильні та слабкі сторони) та “зовнішніми” (можливості та загрози) факторами, які мають стратегічне значення для Херсонської області. Такі взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики і ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку.

“Порівняльні (конкурентні) переваги”. За допомогою матриці зв'язків між внутрішніми чинниками, а саме сильними сторонами суб'єкта, та зовнішніми впливами – можливостями, визначаються найбільш перспективні сторони, які краще за інших сприймають вплив зовнішніх факторів й дають сильніший поштовх соціально-економічному розвитку області.

“Виклики”. В цьому випадку матриця зв'язків будується між слабкими сторонами суб'єкта та зовнішніми позитивними можливостями, які дозволяють зменшити вразливість суб'єкта.

“Ризики”. Матриця зв'язків між слабкими сторонами та загрозами дозволяє визначити найбільш слабкі місця (внутрішні чинники) суб'єкта аналізу при впливі негативних зовнішніх факторів – загроз, тобто найбільш імовірні ризики при подальшій реалізації планів розвитку області.

Суцільна лінія на схемах означає сильний вплив, пунктирна – слабкий.

Порівняльні переваги

Виклики

Слабкі сторони	Зменшують	Можливості
1. Вагома втрата несучої спроможності дорожнього покриття більшості автомобільних доріг місцевого значення		1. Децентралізація влади, проведення адмінреформи та зростання бюджетної самостійності громад
2. Обмеженість працевлаштування у сільській місцевості, незначна кількість робочих місць, які приваблюють молодь		2. Покращення бізнес-клімату в Україні та області, відновлення стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу
3. Недостатня кількість належних очисних споруд та низький рівень ефективності діючих. Відсутність сучасних технологій очистки стічних вод		3. Зростання інтересу населення України та іноземних туристів до курортно-рекреаційного, екологічного та сільського зеленого туризму
4. Високий рівень фізичного зносу та енергоємність більшості підприємств області, втрата конкурентоспроможності		4. Продовження процесів інтеграції з ЄС стимулюватиме виробників підвищувати якість продукції та відповідальність за охорону довкілля
5. Відсутність системи збору та утилізації твердих побутових відходів		5. Покращення інвестиційного клімату в Україні
6. Необлаштованість історичних пам'яток туристичною інфраструктурою		6. Активізація економічних процесів сприятиме зростанню попиту на логістичні послуги
7. Низька культура обробітку сільськогосподарських земель і, як наслідок, зниження родючості ґрунтів		7. Зростання світового попиту на продовольство
8. Низька додана вартість в агропромисловому комплексі		8. Нарощування міжнародної технічної допомоги для України
9. Незначна площа сільськогосподарських угідь під багаторічними насадженнями		9. Впровадження політики енергозаміщення та підвищення енергоефективності сприятиме розвитку альтернативної енергетики, технічному переоснащенню комунальної інфраструктури
10. Низький рівень впровадження ресурсозберігаючих технологій в сільськогосподарському виробництві - крапельного зрошення та «зелених» технологій загалом		10. Динамічний розвиток ІТ-індустрії
11. Недостатня фінансово-кредитна підтримка підприємництва області з бюджетів усіх рівнів		
12. Низький рівень заліснення (залуження) деградованих земель та таких, що перебувають під ризиком затоплення (підтоплення)		
13. Слабкий розвиток е-урядування, відкритості влади		
14. Слабко розвинена інфраструктура підтримки бізнесу та залучення		

інвестицій

Ризики

Слабкі сторони	Посилюють	Загрози
1. Вагома втрата несучої спроможності дорожнього покриття більшості автомобільних доріг місцевого значення		1. Продовження деградації родючості ґрунтів
2. Обмеженість працевлаштування у сільській місцевості, незначна кількість робочих місць, які приваблюють молодь		2. Подальше вимивання населення через скорочення робочих місць
3. Недостатня кількість належних очисних споруд та низький рівень ефективності діючих. Відсутність сучасних технологій очистки стічних вод		3. Виникнення надзвичайних ситуацій природного (підтоплення, затоплення) та техногенного характеру (руйнування берегів Каховського водосховища та морського узбережжя, забруднення басейну р.Дніпро та акваторії Азовського, Чорного морів стічними водами тощо)
4. Високий рівень фізичного зносу та енергоємність більшості підприємств області, втрата конкурентоспроможності, відсутність лобі місцевих інтересів		4. Нестворення логістичних, інформаційних мереж для просування сільськогосподарської продукції на світові ринки
5. Відсутність системи збору та утилізації твердих побутових відходів		5. Система державної влади не забезпечує реальні потреби в адміністративних послугах
6. Необлаштованість історичних пам'яток туристичною інфраструктурою		6. Неімплементованість вимог ЄС до сільськогосподарської продукції
7. Низька культура обробітку сільськогосподарських земель і, як наслідок, зниження родючості ґрунтів		7. Заїлювання річища Дніпра та Дніпробузького лиману, скорочення стоку малих річок. Зменшення дебету водних ресурсів
8. Низька додана вартість в агропромисловому комплексі		8. Зростання цін на енергоносії через енергоємність виробництва
9. Незначна площа сільськогосподарських угідь під багаторічними насадженнями		
10. Низький рівень впровадження ресурсозберігаючих технологій в сільськогосподарському виробництві – крапельного зрошення та «зелених» технологій загалом		
11. Недостатня фінансово-кредитна підтримка підприємництва області з бюджетів усіх рівнів		
12. Низький рівень заліснення (залуження) деградованих земель та таких, що перебувають під ризиком		

3.3. Порівняльні переваги, виклики і ризики розвитку області

Порівняльні переваги

У результаті побудови SWOT-матриці зв'язків між сильними сторонами та можливостями найбільшу підтримку через реалізацію сприятливих можливостей мають такі сторони:

- Демографічні та екологічні показники області створюють унікальні можливості для розвитку чистих виробництв, роблять територію привабливою для розселення.

- Вагомий туристично-рекреаційний потенціал.

Херсонщина має значні можливості щодо розвитку туристичного потенціалу. Поєднання можливостей рекреаційних зон Чорноморського та Азовського узбережжя із можливостями використання національних парків, зеленого туризму та екологічно чистого харчування створює порівняльну перевагу як для розвитку АПК, так і туристичної галузі.

Комфортні мікрокліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальна флора і фауна, історико-культурна спадщина, розвинута мережа транспортного сполучення, достатні природно-оздоровчі ресурси сприятимуть зростанню привабливості території.

Зростання інтересу населення України та іноземних туристів насамперед до етнографічного, екологічного, сільського “зеленого”, історико-культурного та інших видів туризму підвищить популярність наявних курортних і рекреаційних зон, об'єктів історико-культурної спадщини, природно-заповідного фонду, винного та сільського “зеленого” туризму області.

- Значний агропромисловий потенціал, сільськогосподарський кластер. Вагомий інтелектуальний потенціал у сфері АПК, наявність високих технологій в галузі сільського господарства, які можуть бути використані як майданчики для поширення технологій.

у структурі земель сільськогосподарського призначення області 49,9% складають чорноземи (південні і звичайні). В наявності: 426,8 га зрошуваних земель, підприємства з виробництва і ремонту сільськогосподарської техніки та обладнання для крапельного зрошення, потужний науковий і трудовий потенціал (39% працездатного населення – мешканці сільської місцевості), 69 підприємств з переробки сільськогосподарської продукції та виробництва харчових продуктів і напоїв, які мають добру славу далеко за межами України. Рівнинність сільськогосподарських земель сприятлива для ведення крупнотоварного виробництва.

Херсонська область зі своїми сприятливими кліматичними умовами та інвестиційним потенціалом має ресурси і може нарощувати обсяги сільськогосподарської продукції, тим самим забезпечувати у ній зростаючу власну потребу, а також потребу інших регіонів.

Зростання світового попиту на продовольство сприятиме впровадженню у сільськогосподарське виробництво сучасних технологій, зокрема ресурсозберігаючих; розвитку тваринництва, тепличного господарства; розширенню сфери переробки продукції.

Розширення зв'язків між адміністративними центрами районів і сільськими населеними пунктами, включаючи забезпечення транспортної доступності, розвитку сільської місцевості, а також вжиття заходів, що сприятимуть розвитку людського капіталу, упровадження новітніх технологій, покращення навколишнього природного середовища, сприятиме привабливості територій для інвестицій та активізації економічної діяльності, яка в свою чергу, сприятиме зростанню попиту на логістичні послуги.

- **Значний потенціал для розвитку нетрадиційної та відновлювальної енергетики.**

Частина області має рівнинний рельєф у солончакових степах, сприятливий для будівництва вітро- та сонячних електростанцій. Кількість сонячних днів та швидкість вітру забезпечують високу рентабельність об'єктів нетрадиційної енергетики.

Покращення інвестиційного клімату в Україні, впровадження політики енергозаміщення та підвищення енергоефективності сприятиме розвитку альтернативної енергетики, технічному переоснащенню комунальної інфраструктури.

- **Забезпеченість трудовими ресурсами на даному етапі розвитку економіки, потенціал для підготовки та перепідготовки кадрів.**

Рівень економічної активності населення області (у віці 15 – 70 років) у 2013 році склав 65,2%, перевищивши середній показник по країні (65%). Станом на 01 січня 2014 року 56,5% найманих працівників мали вищу освіту, що є свідченням високої підготовки кадрів для економіки регіону.

В області функціонують 26 вищих навчальних закладів, з них 9 – III-IV рівнів акредитації та 26 державних професійно-технічних навчальних закладів.

Динамічний розвиток IT-індустрії, політика покращення бізнес-клімату в державі, відновлення стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу, нарощування міжнародної технічної допомоги для України спонукатиме до підвищення ефективності використання трудових ресурсів та задіяння повною мірою науково-технічного потенціалу області.

Виклики

У результаті побудови SWOT-матриці зв'язків між слабкими сторонами та можливостями останні спроможні компенсувати перші, а саме:

- **Диференційований промисловий потенціал.**

Промисловий комплекс області, до якого належить 200 великих та середніх підприємств, представлений машинобудівними (зокрема суднобудування і судноремонт, сільськогосподарське машинобудування) підприємствами, а також галузями з виготовлення продуктів харчування, виробів з деревини, виробництва хімічних речовин, неметалевої мінеральної продукції, паперу тощо.

Однак саме ця галузь вимагає значних інвестицій. Цьому може сприяти покращення інвестиційного та бізнес-клімату в Україні, відновлення стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу, продовження процесів інтеграції з ЄС, що стимулюватиме виробників підвищувати якість продукції і відповідальність за охорону довкілля та сприятиме появі нових ринків збуту продукції.

- **Процес децентралізації влади, проведення адміністративної реформи** прогнозовано призведе до зростання бюджетної самостійності громад та може у майбутньому позитивно вплинути на більшість слабких сторін регіону.

- **Зростання інтересу населення України та іноземних туристів до курортно-рекреаційного, екологічного та сільського зеленого туризму** в перспективі може сприяти поліпшенню ситуації на ринку праці, зокрема у сільській місцевості, підвищенню якості автомобільних доріг місцевого значення.

- **Покращення бізнес-клімату в Україні, відновлення стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу** прогнозовано призведе до розвитку підприємництва області та пов'язаного з цим створення нових робочих місць.

- **Зростання світового попиту на продовольство** сприятиме інтенсифікації і підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва, впровадженню ресурсозберігаючих технологій, збільшенню площ сільськогосподарських угідь під багаторічними насадженнями, а також доданій вартості в агропромисловому комплексі шляхом розширення сфери переробки продукції.

- **Нарощування міжнародної технічної допомоги для України** може нівелювати, зокрема, фізичний знос та енергоємність об'єктів житлово-комунального господарства,

відсутність сучасних технологій очистки стічних вод, що, у свою чергу, потребує підвищення рівня готовності до міжнародної співпраці.

Ризики

У результаті побудови SWOT-матриці зв'язків між загрозами та слабкими сторонами можна з'ясувати, на які слабкі сторони області найбільше можуть вплинути негативні зовнішні фактори (загрози):

- **Суттєве зростання цін на енергоносії** посилює високий рівень фізичного зносу та енергоємність об'єктів житлово-комунального господарства на урбанізованих територіях області.

- **Виникнення надзвичайних ситуацій природного (підтоплення, затоплення) та техногенного характеру (руйнування берегів Каховського водосховища та морського узбережжя, забруднення басейну р.Дніпро та акваторії Азовського, Чорного морів стічними водами тощо)** є значним потенційним ризиком, враховуючи недостатню кількість належних очисних споруд та низький рівень ефективності діючих, відсутність сучасних технологій очистки стічних вод, системи збору та утилізації твердих побутових відходів, а також низький рівень заліснення (залуження) деградованих земель та таких, що перебувають під ризиком затоплення (підтоплення).

- **Продовження деградації родючості ґрунтів** посилює такі слабкі сторони, як: низька культура обробітку сільськогосподарських земель, незначна площа сільськогосподарських угідь під багаторічними насадженнями.

Скорочення або незавершення розвитку національної екомережі може бути причиною негативного впливу на водні ресурси Херсонської області, скорочення привабливості як туристичної сфери, так і сфери АПК.

3.4. Обґрунтування вибору сценарію розвитку області

Сценарій розвитку – деяка послідовність подій, які можуть відбутися в майбутньому із значною долею ймовірності за певних умов.

Такі умови, або фактори можуть бути як зовнішні, так і внутрішні. Тому сценарій нерозривно пов'язаний з припущеннями, за яких можуть виникати ті чи інші фактори впливу.

Ґрунтуючись на аналізі демографічної ситуації, соціально-економічному аналізі загалом, а також прогнозах макроекономічних впливів, можна припустити, що найбільш імовірним є сценарій розвитку, в якому взяті до уваги такі базові припущення:

- перспективні зміни державного законодавства підтримуватимуть ключові для області сфери економіки;
- належне управління впровадженням Стратегії передбачатиме рівномірний розвиток території та включатиме створення ефективних і прозорих механізмів відбору, впровадження та моніторингу проектів Плану реалізації Стратегії;
- через механізми державно-приватного партнерства, соціальної відповідальності бізнесу на прозорих, відповідним чином інституалізованих засадах, дольової участі громад буде забезпечено належне фінансування проектів Плану реалізації Стратегії. Одних лише коштів обласного бюджету недостатньо для впровадження усіх стратегічних ініціатив. Також слід максимально використовувати можливості залучення ресурсів як з вітчизняних, так і з міжнародних джерел.

Передбачається, що завдяки об'єднаним зусиллям зацікавлених сторін: органів влади різних рівнів, громадськості та бізнесу, можна створити умови для наближення сценарію розвитку до оптимістичного.

В результаті було обрано таку конфігурацію стратегічних і оперативних цілей, які у довгостроковій перспективі сприятимуть підвищенню якості життя мешканців Херсонської області в умовах реалізації інерційного сценарію розвитку факторів впливу.

Значний обсяг ризиків вимагає активної концентрації ресурсів територій на їх запобігання. А збільшення повноважень органів місцевого самоврядування підвищує відповідальність місцевих органів влади за прийняті управлінські рішення.

4. Стратегічні цілі розвитку області

Світові тенденції розвитку економіки, демографічні зміни в світі диктують умови, за яких основними ресурсами є населення та енергетичні, продовольчі ресурси з відповідними умовами для їх виробництва та відтворення.

Соціально-економічний аналіз розвитку області свідчить, що відставання за економічними показниками обумовлене, в першу чергу, низькою щільністю населення.

Відповідно зміни в законодавстві України у частині перетворення на один із основних податків податок на нерухомість вимагають від усіх суб'єктів управління консолідованих зусиль на утримання та збереження населення.

Відтак, оскільки головним об'єктом спрямування стратегічних зусиль регіонального розвитку є людина і якість її життя, було ухвалено рішення сформулювати нову стратегічну місію та бачення розвитку області:

Стратегічна місія:
Херсонщина – сонячна скарбниця, невичерпне джерело відновлювальних ресурсів
національного, світового значення.
Територія інтелектуального зростання

Обраний сценарій розвитку Херсонщини передбачає гармонійний розвиток всієї території області, багатой на природні ресурси. Збереження системи розселення (подальший розвиток урбанізованих територій та збереження оптимального антропогенного тиску в рекреаційній зоні), налагодження ефективної системи транспортного сполучення в межах області та міжрегіональне, міжнародне сполучення забезпечуватиме умови для дієвого використання природних багатств.

Стратегічне бачення:
Херсонська область у 2020 році:
Територія толерантності та взаєморозуміння.
Дельта достатку – область, орієнтована на міжрегіональне та транскордонне
співробітництво в ім'я людини, добробуту та процвітання – на основі інноваційних,
орієнтованих на експорт “зелених” технологій в усіх сферах життя.
Екологічно безпечне виробництво.
Екологічно дружній відпочинок.
Екологічно комфортне буття

Досягнення бачення відбуватиметься за трьома стратегічними цілями:

Стратегічна ціль А	Стратегічна ціль В	Стратегічна ціль С
Розвиток та збереження населення	Забезпечення місцевого економічного розвитку	Екологічна безпека та ресурсозбереження

Обрані стратегічні цілі будуть реалізовані через систему операційних цілей. В умовах планування розвитку такого складного, багатовекторного утворення як область, передбачається визначення операційних цілей, завдань для окремих територій – районів, міст, селищ, сіл, які реалізовуватимуться через проекти.

Стратегічні цілі В і С об'єднали спектри втручань, що стосуються окремих сфер діяльності та територій області. Натомість, стратегічна ціль А “Розвиток та збереження населення” є прямою соціальною інвестицією, яка забезпечує поступальний розвиток

соціуму, забезпечує умови розвитку для кожної особистості, демонструє цінність кожного для створення спільного добробуту.

Політична і соціальна толерантність, уміння знаходити консенсус за найскладніших умов, консолідувати зусилля для самостійного вирішення проблем набувають особливої ваги в умовах обмеженості ресурсів.

Отже пошук додаткових джерел, ефективне їх використання сприятиме досягненню визначених цілей.

Реалізація Стратегії має сприяти створенню умов для швидкого зростання економічного та соціального капіталу області, допомогти перетворити її економіку з досить повільно зростаючої, на сучасну, енергоощадну, ресурсо-коректну економіку.

4.1. Стратегічна ціль А. Розвиток та збереження населення

Збереження та розвиток людського капіталу є важливою складовою місцевої політики. Для Херсонської області демографічний баланс є визначальним, оскільки її територія має щільність населення нижчу, ніж середня по Україні. У зв'язку із економічними обставинами, протягом останніх 20 років відбувалося “вимивання” населення з території області. З іншого боку, низька щільність населення створює ідеальні умови для впровадження екологічно чистих видів виробництва сільськогосподарської продукції, створення умов для розвитку рекреаційної сфери.

Однак слід зазначити, що відповідно до демографічного аналізу для Херсонської області основними викликами щодо демографічної ситуації є: старіння, загальне скорочення населення, зменшення чисельності населення працездатного віку, зокрема брак молодих працівників. Ці тенденції матимуть негативний вплив на систему розселення та можуть спричинити у подальшому зникнення деяких населених пунктів за відсутності цілеспрямованої діяльності щодо збереження населення загалом. Активне включення Херсонської області в процес децентралізації, зміцнення територіальних громад, їх подальший поступальний розвиток забезпечуватиметься через створення інституційних умов для розвитку населених пунктів.

Тож збереження та розвиток системи розселення, зміцнення громад забезпечуватиме рівномірний розвиток території області в подальшому. Створення умов для надання усього спектру соціальних послуг, формування позитивного іміджу території як місця проживання, сприятиме стабілізації населення.

Враховуючи, що ця Стратегія загалом передбачає рівномірне розселення та розміщення населених пунктів, слід передбачити центри зростання по всій території області. Пошук шляхів залучення молоді, балансування попиту і пропозиції робочої сили, створення умов для реалізації потенціалу населення старших вікових груп забезпечуватиме поступальний розвиток.

Основними проблеми забезпечення подальшого розвитку населення є:

у сфері стабільного розвитку населених пунктів:

- відсутні нормативні умови для розвитку населених пунктів, у тому числі правила благоустрою (забудови) відповідно до статусу населених пунктів, особливо в курортній (рекреаційній) зоні;
- надання адміністративних послуг не забезпечує потреб громадян;
- відсутні можливості для надання послуг в режимі онлайн;
- недостатні можливості для підтримки органів місцевого самоврядування, навчання та консультування представників цих органів, у тому числі представників органів самоорганізації населення;
- низький рівень залученості громадян до вирішення проблем населених пунктів;
- брак внутрішніх фінансових та кадрових ресурсів для розвитку територіальних громад та реалізації спільних проектів;
- низький рівень самоорганізації територіальних громад;
- неспроможність пересічних громадян, перш за все молоді, поліпшити свої житлові умови власними силами без допомоги держави та місцевої влади;

у сфері створення умов для охорони здоров'я населення в найширшому розумінні:

- умови для екстреної медицини не відповідають вимогам та стандартам
- профілактика захворюваності є точковою, несистемною;

- за місцем проживання (або близько до місця проживання) громадяни не можуть отримати висококваліфіковану медичну допомогу, оскільки при низькій щільності населення як кадрове забезпечення, так і обладнання медичних закладів є для цього недостатнім;

у сфері розвитку освіти:

- відсутній доступ до результатів моніторингу ринку праці, що здійснюється службами зайнятості; поглиблення невідповідності попиту та пропозиції на ринку праці;

- у багатьох населених пунктах якість освіти в сільських населених пунктах не дає змоги учням виконати вимоги ЗНО;

- система освітніх закладів не відповідає системі розселення та не готова гнучко реагувати на запити суспільства;

- неготовність системи професійно-технічної освіти до вимог ринку праці;

- невідповідність системи ВНЗ Херсонської області європейським стандартам освіти;

- середній вік працівників освіти та охорони здоров'я у сільській місцевості – 47 - 49 років.

у сфері культури:

- недостатній рівень надання якісних послуг закладами культури для мешканців, особливо в сільських населених пунктах;

- пам'ятки історії та культури не є привабливими туристичними об'єктами;

- відсутня практика екскурсійних програм для молоді, що, крім культурного, могло би мати і економічний ефект;

у сфері надання соціальних послуг:

- немає системи роботи із громадянами похилого віку;

- діти Херсонської області мають обмежені можливості до оздоровлення;

- відсутня системна допомога тимчасово переміщеним особам;

у сфері соціальних гарантій:

- немає системи забезпечення зайнятості осіб третього віку.

Стратегічна ціль “Розвиток та збереження населення” передбачає стабілізацію демографічних процесів через створення на території області умов для якісної, перспективної освіти молоді, покращення умов для розвитку населених пунктів, розвиток громад через активізацію діяльності місцевого населення, реалізацію місцевих ініціатив, навчання лідерів місцевого самоврядування.

Досягнення стратегічної мети передбачається через реалізацію наступних операційних цілей:

Операційна ціль А.1.	Операційна ціль А.2.	Операційна ціль А.3.	Операційна ціль А.4.
Територія довіри. Створення умов для збереження та розвитку населених пунктів	Територія здорового життя	Сучасна якісна освіта відповідно до потреб ринку праці	Херсонщина – перехрестя культур, територія толерантності

Стратегічна ціль А. Розвиток та збереження населення	
Операційні цілі	Завдання
А.1. Територія довіри. Створення умов для збереження та розвитку населених пунктів	А.1.1. Створити умови для надання якісних адміністративних послуг як чинника самозайнятості населення. А.1.2. Забезпечити умови для розвитку населених пунктів – центрів економічного зростання. А.1.3. Забезпечити розвиток самодостатніх територіальних громад через підтримку процесів децентралізації в Херсонській області. А.1.4. Забезпечити залучення мешканців до вирішення місцевих проблем. А.1.5. Створити точки доступу до соціально значущої інформації в кожній територіальній громаді на базі існуючих бібліотек
А.2. Територія здорового життя	А.2.1. Створити умови для надання невідкладної (екстреної) медицини протягом нормативного часу. А.2.2. Забезпечити розвиток госпітальних округів, високоспеціалізованої медичної допомоги. А.2.3. Розвивати систему допомоги сімейних лікарів. А.2.4. Забезпечити впровадження здорового способу життя, профілактику захворюваності
А.3. Сучасна якісна освіта відповідно до потреб ринку праці	А.3.1. Створити систему взаємодії освітніх закладів та центрів зайнятості з вивчення потреб місцевого ринку праці. А.3.2. Покращити якість освіти в навчальних закладах області. А.3.3. Сформувати повноцінні шкільні округи. А.3.4. Забезпечити розвиток університетів як науково-освітніх центрів для потреб ринку праці
А.4. Херсонщина – перехрестя культур	А.4.1. Провести реконструкцію знакових пам'яток. Пам'ятки історії та культури Степового Причорномор'я готові приймати гостей. А.4.2. Забезпечити доступ до пам'яток історії і культури усім школярам Херсонської області. А.4.3. Створення умов для культурного розвитку в кожній територіальній громаді

Операційна ціль А.1. Територія довіри. Створення умов для збереження та розвитку населених пунктів

Як зазначалося, збереження системи розселення є важливим фактором розвитку області в цілому, хоча нижча концентрація ресурсів усіх видів у сільській місцевості та містах районного значення створює перешкоди до якісного утримання інфраструктури малонаселених районів. Підтримка населених пунктів як території довіри через підтримку соціальних ініціатив, розвиток доступу до інформації, створення умов для отримання адміністративних послуг сприятиме формуванню позитивного іміджу населених пунктів як території, комфортної для життя.

Особлива увага приділятиметься умовам створення повсюдно на території області центрів зростання. Розвиток умов для самореалізації найбільш активної частини молодого населення розпочинатиметься на рівні середніх шкіл. Створення умови для покращення рівня інформованості сільського населення шляхом розвитку на базі місцевих бібліотек центрів доступу до інформації підтримуватиме процес залучення кожного мешканця в життя області. Важливим завданням для досягнення операційної цілі буде реалізація комплексу проектів, пов'язаних з упровадженням практики розвитку соціальної активності громад, забезпечення центрів росту містобудівною документацією, організація їх співпраці, створення умов для якіснішого та ефективнішого використання ресурсів через реалізацію спільних проектів органів місцевого самоврядування. Така співпраця може ґрунтуватися на конкурсних засадах.

Очікувані результати:

- створено умови для формування центрів економічного та соціального зростання повсюдно на території Херсонської області;
- створено належні умови для надання адміністративних послуг;
- підвищено соціальну активність та готовність молоді; створені та діють органи самоорганізації населення в населених пунктах області, реалізуються громадські компанії щодо покращення благоустрою населених пунктів;
- забезпечено підтримку проектів, що впроваджуються на принципах співробітництва територіальних громад;
- реалізовано програму підтримки молодих фахівців в селах і селищах;
- розроблено та впроваджено новітні кредитно-фінансові механізми для забезпечення громадян житлом, у тому числі у рамках державних та місцевих житлових програм.

Індикатори:

- кількість населених пунктів області з актуалізованою містобудівною документацією;
- кількість (обсяг фінансування) конкурсів за програмами підтримки територіальних громад;
- кількість об'єднань самоорганізації населення;
- кількість проектів регіонального розвитку за участю громад;
- обсяг залучених коштів у реалізацію проектів регіонального розвитку за участю громад;
- кількість відвідувань сайтів ОМС;
- кількість громадян, які поліпшили житлові умови завдяки новітнім кредитно-фінансовим механізмам/ участі у державних та місцевих житлових програмах.

Завдання	Сфери реалізації проектів
А.1.1. Створити умови для надання якісних адміністративних послуг як чинника самозайнятості населення	Реалізація спільних проектів територіальних громад з розвитку центрів адміністративних послуг. Підготовка молоді до участі у використанні системи е-урядування. Підготовка молоді до реагування на виклики сучасності
А.1.2. Забезпечити умови для розвитку населених пунктів – центрів економічного зростання	Підготовка конкурсних проектів на виготовлення містобудівної документації. Підтримка ініціатив органів самоорганізації населення. Забезпечення територіальних громад механізацією для благоустрою та організації толок. Проекти забезпечення житлом молодих спеціалістів. Виконання програм забезпечення молоді житлом, будівництва (придбання) доступного житла, здешевлення вартості іпотечних кредитів і впровадження новітніх кредитно-фінансових механізмів. Покращення умов реабілітації тимчасово переміщених осіб, реабілітація воїнів АТО. Впровадження пілотного проекту зі створення соціополісу (житлового мікрорайону, у першу чергу для людей з особливими потребами, інвалідів та учасників АТО. Впровадження практики створення карти ресурсів територіальної громади
А.1.3. Забезпечити розвиток самодостатніх територіальних громад через підтримку процесів децентралізації в Херсонській області	Створення умов для промоції сільських територій. Створення ресурсних центрів територіальних громад. Розширення можливостей для участі органів місцевого самоврядування в проектах МТД (міжнародної технічної допомоги). Забезпечення інформаційного супроводження організації місцевого самоврядування. Створення умов для підготовки кадрів місцевого самоврядування. Підготовка комплексної програми навчання для представників органів місцевого самоврядування. Підтримка веб-ресурсів територіальних громад. Створення вайбер-майданчиків для органів місцевого самоврядування. Створення умов для проведення громадських експертиз діяльності місцевих органів влади та виконання їх

	рішень
A.1.4. Забезпечити підтримку залучення мешканців до вирішення місцевих проблем	Активізація сільських громад та покращення благоустрою сіл шляхом самоорганізації мешканців та проведення толок. Проведення конкурсів з підтримки соціальних проектів територіальних громад. Створення умов для забезпечення територіальних громад області засобами малої механізації. Створення ресурсних центрів територіальних громад. Розширення співпраці громадських об'єднань з проектами МТД
A.1.5. Створити точки доступу до соціально значущої інформації в кожній територіальній громаді на базі існуючих бібліотек	Забезпечення технічного оснащення бібліотек. Створення центрів третього віку на базі бібліотек. Трансформація бібліотек в центри надання інформації населенню

Операційна ціль A.2. Територія здорового життя

Проблема відсутності умов для надання належних послуг з охорони здоров'я вимагає комплексного вирішення, яке ґрунтуватиметься як на процесах загальної трансформації галузі, її реформування, так і на процесах, пов'язаних із зміною підходів до формування територіальних громад. В основі усіх трансформацій – наближення послуги до громадянина, її наближення до прийнятих в Україні стандартів.

Сфера охорони здоров'я в Херсонській області представляє усі три рівня надання медичних послуг. Однак останніми роками розвивалися переважно центри третинної медицини – діагностики та лікування, що стало причиною перенесення центру надання медичних послуг до обласних закладів охорони здоров'я. Відсутність матеріальних ресурсів для розвитку лікарень у слабо населених районах, нестача кадрів стали основними причинами стагнації медичної сфери.

Упродовж наступних п'яти років планується на всіх рівнях надання медичних послуг забезпечити рівномірний доступ населенню до медичних послуг через створення та розвиток екстреної медичної допомоги, створення рівнозначних умов щодо надання медичних послуг для всіх мешканців області, покращення умов діагностики за рахунок впровадження телемедицини, формування госпітальних округів та подальший розвиток третинного рівня надання медичних послуг.

Очікувані результати:

- створено та діє мережа пунктів екстреної медичної допомоги;
- створено умови для профілактики захворювань через покращення діагностики та організацію профілактичних заходів безпосередньо за місцем проживання;
- створено та функціонують госпітальні округи – не менше 5 точок високоякісного діагностування і лікування;
- працює система профілактики захворюваності;
- діє система впровадження здорового способу життя;
- масовий спорт та організований здоровий відпочинок – ознака сталої громади.

Індикатори досягнення:

Основним показником буде середня тривалість життя мешканців Херсонської області, у подальшій перспективі подовження її до 72 років (зараз – 70,2 року).

Додаткові показники:

- питома вага випадків надання екстреної медичної допомоги не пізніше, ніж через 20 хвилин після виклику, в їх загальній кількості;
- питома вага пролікованих мешканців області, що скористалися медичними послугами за місцем проживання, в їх загальній кількості;
- питома вага пролікованих мешканців області, що скористалися послугою телемедицини, в їх загальній кількості.

Завдання	Сфери реалізації проектів
A.2.1. Створити умови для надання невідкладної (екстреної) медицини протягом нормативного часу	Підготовка волонтерських груп з надання першої медичної допомоги. Формування мережі центрів екстреної медицини на території області відповідно до соціальних потреб. Оснащення реанімобілів для надання невідкладної допомоги. Розвиток пересувних діагностичних пунктів
A.2.2. Забезпечити розвиток госпітальних округів, високоспеціалізованої медичної допомоги	Формування госпітальних округів на території Херсонської області. Створення умов для надання медичної допомоги в рекреаційних зонах. Створення умов для розвитку високоспеціалізованої медичної допомоги Впровадження страхової медицини Впровадження інтегрованої моделі медичної допомоги населенню
A.2.3. Розвивати систему допомоги сімейних лікарів	Створення умов для молодих спеціалістів в сільській місцевості. Забезпечення підготовки власних кадрів за участю територіальних громад
A.2.4. Забезпечити впровадження здорового способу життя, профілактику захворюваності	Створення мережі саносвіти та підготовка волонтерів для надання такої інформації. Взаємодія шкільництва і медичних закладів для профілактики захворюваності. Розвиток спортивних досягнень Херсонщини. Утвердження здорового способу життя через розвиток масового спорту

Операційна ціль А.3. Сучасна якісна освіта відповідно до потреб ринку праці

Демографічна ситуація в області, зміни вимог до якості та змісту освіти вимагають комплексного вирішення питання становлення сучасної мережі навчальних закладів в області. Створення умов для навчання за місцем проживання, покращення професійної освіти, подальший розвиток ВНЗ як бази інновацій, розбудова системи навчання упродовж життя створюватимуть умови для задоволення потреб ринку праці. Особливої актуальності питання набуває через об'єднання територіальних громад, вже на цьому етапі розпочинається формування шкільних округів, що передбачає:

- створення системи навчальних закладів, необхідної для надання високоякісних освітніх послуг, з урахуванням ефективного використання наявних ресурсів;
- координацію діяльності навчальних закладів, установ культури, фізичної культури та спорту, охорони здоров'я;
- ефективне використання кадрового потенціалу, навчально-методичної та матеріально-технічної баз;
- створення умов, у тому числі технічних, для здобуття кожною дитиною належної освіти;
- виховання національної гідності, патріотизму на основі як шкіл, так і позашкільних закладів.

Очікувані результати:

- високий рівень якості та доступності освіти для кожного мешканця області;
- шкільні округи сформовані та діють на всій території Херсонської області;
- ПТНЗ області оснащені сучасним обладнанням та готують спеціалістів відповідно до потреб місцевого ринку праці;
- створено умови дітям старшого дошкільного віку для одержання обов'язкової дошкільної освіти через різні форми її здобуття;
- забезпечено доступ до якісної освіти в сільській місцевості шляхом організації підвезення учасників навчально-виховного процесу;
- розширено мережу навчальних комплексів, до складу яких входять заклади вищої, середньої та професійно-технічної освіти поза межами обласного центру;
- удосконалено систему навчально-методичного забезпечення навчальних закладів;
- навчальні кабінети з точних, природничих наук оснащені сучасним обладнанням.

Індикатори досягнення:

- 90% учасників процесу складання ЗНО отримують позитивний результат;
- не менше 50% випускників середніх шкіл мають змогу отримати професійну освіту за місцем проживання;
- усі 100% ПТНЗ у сільській місцевості Херсонської області оснащені сучасним обладнанням та готують спеціалістів відповідно до потреб місцевого ринку праці;
- створено та діє мережа підготовки лідерів громад, патріотичного виховання, якою охоплено 100% школярів та студентів.

Завдання	Сфери реалізації проектів
А.3.1. Створити систему взаємодії освітніх закладів та центрів зайнятості з вивчення потреб місцевого ринку праці	Дослідження ринку праці. Громадський моніторинг відповідності спрямувань навчання у ВНЗ усіх рівнів акредитації потребам місцевого ринку праці.

	Створення Державного навчального закладу «Херсонський центр професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості»
А.3.2. Покращити якість освіти в навчальних закладах області	Стипендіальні заохочення для талановитих студентів та школярів. Переоснащення навчальних кабінетів сучасним обладнанням. Створення умов для підвищення кваліфікації вчителів сільських шкіл. Патріотичне виховання молоді.
А.3.3. Сформувати повноцінні шкільні округи	Організація безпечного підвезення школярів до місця навчання. Розвиток (будівництво, реконструкція, переоснащення) базових шкіл територіальних громад. Підтримка мережі дошкільної освіти. Створення умов для отримання професій випускниками шкіл на базі ПТНЗ. Підтримка відродження та підготовки майстрів з народних промислів
А.3.4. Забезпечити розвиток університетів як науково-освітніх центрів для потреб ринку праці	Створення умов для навчання студентів іноземних держав у ВНЗ Херсонської області. Переоснащення лабораторій ВНЗ відповідно до потреб підготовки фахівців регіонального ринку праці. Підтримка студентської науки у галузях, які забезпечують реалізацію стратегічних цілей, завдань сталого економічного та соціального розвитку Херсонської області. Створення системи економіки знань, комерціалізація науки. Залучення бізнесу до підготовки фахівців на умовах соціального партнерства

Операційна ціль А.4. Херсонщина – перехрестя культур, територія толерантності

Важливою ознакою історичного і соціального розвитку Херсонської області є її багатовікова історія, багатонаціональна культура. Протягом тисячоліть формувалася етносоціальний образ Херсонської області, що на теперішній час є безцінним надбанням, забезпеченням сталості території, її майбутнього процвітання. Культурний розвиток території також є важливою складовою забезпечення її соціальної, туристичної привабливості. Підтримка проектів зі збереження унікальних, неповторних пам'яток, забезпечення доступу до культурних надбань мешканців області сприятиме її розвитку загалом.

Очікувані результати:

- забезпечено відновлення та сформовано привабливий імідж визначальних пам'яток історії та культури Херсонщини;
- створено умови для задоволення культурних потреб громадян в кожній територіальній громаді.

Індикатори досягнення:

- відновлено не менше ніж 4 історико-культурних пам'яток та забезпечено їх подальше збереження;
- створено не менше 2 етнокультурних поселення на засадах соціального партнерства;
- створено умови для відвідування культурних пам'яток для 100% школярів;
- організовано та реалізуються «культурні толоки» в населених пунктах області;
- відвідуваність культурних закладів на рік.

Завдання	Сфери реалізації проектів
А.4.1. Провести реконструкцію знакових пам'яток. Пам'ятки історії та культури Степового Причорномор'я готові приймати гостей	Проекти з реконструкції та промоції знакових культурних, історичних пам'яток. Закріплення соціального шефства над пам'ятками історії та культури. Підтримка проектів підготовки волонтерів з історичної реконструкції. Забезпечення участі національно-культурних товариств у відновленні та означенні пам'яток. Перетворення музеїв Херсонщини на майданчики консультування та співпраці з ВНЗ та волонтерськими рухами з відновлення пам'яток
А.4.2. Забезпечити доступ до пам'яток історії і культури усім школярам Херсонської області	Підтримка ініціатив з організації та оснащення місцевих туристичних маршрутів. Публікування краєзнавчої літератури. Поширення інформації про культуру та історію Херсонщини. Підтримка архівів як інформаційних центрів

А.4.3. Створити умови для культурного розвитку у кожній територіальній громаді	Проекти соціального партнерства з організації екскурсій для школярів Херсонської області. Підтримка проектів реконструкції культурних центрів у територіальних громадах. Розширення доступу до архівних документів
---	---

4.2. Стратегічна ціль В. Забезпечення місцевого економічного розвитку

Базовою стратегічною ціллю Стратегії є забезпечення місцевого економічного розвитку. За умов економічних викликів сучасності тільки глибока диференціація економіки області може забезпечити сталість та стабільність. Нахил до переважання агропромислового сектору на теперішній час передбачає певний захист від стрімких коливань, однак саме цей фактор є стримуючим, оскільки на сучасному етапі розвитку має низьку інноваційну складову.

Визначальні особливості Херсонської області створюють умови для застосування дієвих механізмів стимулювання економічного зростання на місцевому рівні, у тому числі таких, як державно-приватне партнерство, кооперація, впровадження кластерних форм організації виробництва, підтримка підприємництва, малого та середнього бізнесу.

Економічне зростання Херсонщини потребує розвиненого інституційно-правового середовища для впровадження цих ефективних важелів стимулювання економічної активності, їх системної підтримки на рівні місцевого самоврядування та узгодженої діяльності всіх гілок публічної влади для забезпечення інфраструктурної підтримки реального сектору економіки.

В умовах зростання ризиків нової «хвилі» світової фінансово-економічної кризи особливої актуальності для Херсонщини набуває міжрегіональне та міжмуніципальне співробітництво.

Подальший розвиток логістичної сфери, транспортної інфраструктури сприятиме розвитку транскордонного співробітництва.

Розширення сфери дії внутрішніх виробничих та коопераційних зв'язків з іншими областями України, розвиток міжнародних зв'язків сприятиме формуванню місткого цілісного внутрішнього ринку та розширюватиме можливості входження на міжнародні ринки. Інфраструктурна підтримка місцевого економічного розвитку в найширшому розумінні є головним завданням, що в цілому сприятиме:

- створенню середовища довіри та співпраці на території області для усіх суб'єктів підприємництва;
- зростанню рівня інвестування як зовнішніми, так і внутрішніми інвесторами в економіку Херсонської області;
- створенню умов для розвитку за збереження місцевого бізнесу, забезпеченню його інфраструктурної підтримки;
- поглибленню міжобласних, міжнародних зв'язків.

Робочою групою визначено наступні проблеми інфраструктурного забезпечення місцевого економічного розвитку:

у сфері інфраструктурного забезпечення підтримки підприємництва:

- низький рівень відкритості влади, слабка практика організації суспільного діалогу;
- слабка розвинена інфраструктура підтримки підприємництва, відсутність дієвих інституцій;
- не створено умови для започаткування молоддю бізнесу, отримання професійного досвіду – відсутня система підтримки старт-апів;
- відсутні навички організації комерціалізації науки;

у сфері розвитку інженерної інфраструктури, транспортного сполучення, комунікацій:

- відсутні внутрішні ресурси для покращення дорожнього сполучення, яке на всіх рівнях вимагає оновлення, реконструкції, капітального ремонту;
- аеропорт не може забезпечувати усіх потреб туристичної та сільськогосподарської галузі;
- умови транспортних перевезень не відповідають потребам розвитку туристичної галузі;
- можливості водного транспорту не використовуються повною мірою, а інженерний стан портового господарства створює проблеми для розвитку туристичної галузі;

у сфері інфраструктурного забезпечення галузей економіки:

- не ідентифіковано більшість економічних кластерів, відсутня система вивчення та забезпечення їх потреб;

в агропромисловому комплексі:

- малі фермерські підприємства не мають логістичної підтримки;
- відсутня система консультування для сільськогосподарських виробників;
- за наявності значних можливостей морського узбережжя відсутня практика розвитку марікультури;
- система сертифікації сільськогосподарської продукції для учасників ринку відповідно до вимог ЄС не є забезпеченою у повному обсязі, у тому числі інформаційна складова;
- низька додана вартість у сільськогосподарському виробництві через малий відсоток переробки продукції АПК;

у сфері розвитку курортів та туризму:

- не сформована територіальна організація туристично-рекреаційного комплексу області, чітко не визначено функціональне зонування територій області, перспективних для розвитку туризму та рекреації;
- відсутня система комплексного просування туристичного продукту, інформаційна мережа для туристів;
- низький рівень самоорганізації бізнесу в галузі для покращення інфраструктури, низька інвестиційна активність по залученню внутрішніх та зовнішніх інвестицій у сферу туризму і курортів;
- короткостроковість сезонного функціонування об'єктів туристично-рекреаційного комплексу; використання наявного ресурсного потенціалу рекреації і туризму максимум на 50-60%;
- недостатній рівень забезпеченості туристично-рекреаційного комплексу висококваліфікованими фахівцями індустрії гостинності;
- мала різноманітність пропонованого туроператорами і турагентами області туристичного продукту (крім моря);

у промисловості:

- немає практики моніторингу виконання інвестиційних зобов'язань нових власників підприємств;
- відсутня практика розвитку індустріальних парків. Наявний бренд "Технопарк «Текстиль»" не використовується;

у сфері ефективного використання інвестиційних можливостей Херсонщини:

- немає практики активного просування інвестиційних пропозицій Херсонщини;
- не вивчається потенціал природних ресурсів як інвестиційних продуктів;
- відсутній досвід формування банку ресурсів територіальних громад Херсонщини.

Стратегічна ціль В. Забезпечення місцевого економічного розвитку.			
Операційна ціль В.1	Операційна ціль В.2	Операційна ціль В.3	Операційна ціль В.4
Інноваційна Херсонщина	Доступні послуги, забезпечені комунікації	Інфраструктурне забезпечення провідних галузей економіки	Інфраструктурне забезпечення майбутнього

Стратегічна ціль В. Забезпечення місцевого економічного розвитку.	
Операційні цілі	Завдання
В.1. Інноваційна Херсонщина	В.1.1. Створити умови для забезпечення відкритості влади, організації суспільного діалогу. В.1.2. Сприяти створенню та підтримувати інституції розвитку підприємництва, у тому числі в сільській місцевості. В.1.3. Створити умови для комерціалізації науки
В.2. Доступні послуги, забезпечені комунікації	В.2.1. Покращити стан доріг загального користування та підвищити якість транспортного обслуговування для забезпечення як потреб економіки, так і доступу населення до послуг. В.2.2. Забезпечити подальший розвиток авіаційного, водного транспорту для міжобласного та міжнародного сполучення. В.2.3. Забезпечити інформаційне покриття усієї території області, подальший розвиток ІТ-комунікацій
В.3. Інфраструктурне забезпечення провідних галузей економіки	В.3.1. Агропромисловий комплекс. В.3.1.1. Забезпечити підвищення доданої вартості продукції АПК.

	В.3.1.2. Створити умови для підтримки малих фермерських підприємств та просування продукції на міжнародні ринки. В.3.2. Туристично-рекреаційний комплекс. В.3.2.1. Створити умови для промоції туристичного продукту. В.3.2.2. Покращити якість туристичних послуг. В.3.2.3. Подовжити туристичний сезон. В.3.3. Промисловий комплекс. В.3.3.1. Сприяти трансформації до потреб сучасності
В.4. Інфраструктурне забезпечення майбутнього	В.4.1. Створити систему просування інвестиційних пропозицій. В.4.2. Забезпечити ощадне і доцільне використання природних ресурсів

Операційна ціль В.1. Інноваційна Херсонщина

Структура економіки Херсонської області загалом характеризується паритетом часток виробничої та невиробничої сфер. Однак світовий досвід засвідчує, що розвиток невиробничої сфери в структурі господарства є прогресивним явищем. Важливо, щоб цей процес відбувався на основі найкращих досягнень сучасності – розвитку інформаційного, інжинірингового та консалтингового обслуговування, науково-дослідної та проектно-конструкторської діяльності. В таких областях, як Херсонська, місцеві органи влади мають створювати умови для підтримки впровадження сучасних технологій, у тому числі в системі управління процесами, та забезпечувати підтримку ініціатив бізнесу щодо впровадження сучасних форм організації виробництва. Для Херсонщини стратегічно важливим є забезпечення можливостей економічної самореалізації для молоді та підтримка наукових інституцій.

Очікувані результати:

- забезпечено можливість доступу до адміністративних послуг на всій території Херсонської області;
- створено та діють Агенції місцевого розвитку: Чорноморська, Азовська, Придніпровська з метою забезпечення рівних умов розвитку території області;
- створено та діють інституції для підтримки молодіжного бізнесу;
- створено та діє механізм комерціалізації науки;
- зростає рівень використання в економіці місцевих інтелектуальних пропозицій.

Індикатори досягнення цілі:

- кількість громадян, обслугованих центрами надання адміністративних послуг;
- кількість послуг, що надаються в режимі електронного доступу;
- кількість інституцій підтримки бізнесу;
- кількість суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих у Херсонській області;

- кількість запроваджених наукових розробок.

Завдання	Сфери реалізації проектів
В.1.1. Створити умови для забезпечення відкритості влади, організації суспільного діалогу	Впровадження на території Херсонщини е-урядування. Впровадження поетапного переходу на електронний формат надання адміністративних послуг
В.1.2. Сприяти створенню та підтримувати інституції розвитку підприємництва, у тому числі в сільській місцевості	Агенції місцевого розвитку. Студентські бізнес-інкубатори. Мікрокредитний фонд для МСБ сільських територій. Підтримка старт-апів. Навчання мешканців периферійних районів ІТ-технологіям
В.1.3. Створити умови для комерціалізації науки	Банк даних інновацій. Забезпечення співробітництва науковців та бізнесу

Операційна ціль В.2. Доступні послуги, забезпечені комунікації

Особливості структури економіки Херсонщини роблять визначальною необхідність розвитку транспортної інфраструктури. В нових геополітичних умовах особливого значення набуває диференціація транспортних потоків, зростання, крім автомобільного та залізничного транспорту, водного та авіаційного сполучення. Важливо, щоб їх розвиток відбувався на основі збалансованості, з урахуванням природних особливостей та відповідав потребам економіки області.

Пропозиції щодо розвитку транспортної інфраструктури сформовано на основі Схеми планування території Херсонської області, яка визначає місце області в Генеральній схемі планування території України та враховує територіальну організацію, особливості господарського комплексу області, напрямки її розвитку, систему розселення.

Очікувані результати:

- покращено стан дорожнього сполучення в Херсонській області;
- створено оптимальні умови для транспортного забезпечення області;
- створено рівний доступ до інформаційних потоків на території області.

Індикатори досягнення цілі:

- частка відремонтованих (реконструйованих) доріг у загальній протяжності доріг (%);
- темп зростання вантажоперевезень до попереднього періоду (%);
- темп зростання пасажироперевезень до попереднього періоду (%);
- частка вантажів, пасажирів, перевезених авіаційним, водним транспортом (%);
- частка території області, охопленої ІТ-комунікаціями.

Завдання	Сфери реалізації проектів
В.2.1. Покращити стан доріг загального користування та підвищити якість транспортного обслуговування для забезпечення як потреб економіки, так і доступу населення до послуг.	Розвиток доріг державного значення. Розвиток доріг в рекреаційній зоні. Розвиток доріг для забезпечення сільської логістики. Запровадження контролю за рухом транспортних засобів. Диспетчеризація транспортних потоків. Унормування транспортних перевезень в Херсонській області
В.2.2. Забезпечити подальший розвиток авіаційного, водного транспорту для міжобласного та міжнародного сполучення	Розвиток міжнародного аеропорту “Херсон”. Підтримка малої авіації. Розвиток портів
В.2.3. Забезпечити інформаційне покриття усієї території області, подальший розвиток ІТ-комунікацій	Розвиток мережі телекомунікацій для віддалених районів області. Розвиток мереж ІТ-комунікацій для сільських територій

Операційна ціль В.3. Інфраструктурне забезпечення провідних галузей економіки

Структура економіки області дає можливість забезпечити її збалансований, рівномірний розвиток. Принцип планування Стратегії розвитку від сильних сторін передбачає збереження та розвиток уже наявних виробництв. Глобальні виклики, структура потреб міжнародних ринків вимагає створення умов для підвищення частки доданої вартості у виробництві сільськогосподарської продукції. Імпульс розвитку на якісно новій основі отримусь виробництво харчових продуктів, що є сьогодні спеціалізацією області. Передусім мають бути створені рівні умови для усіх сільгосптоваровиробників через розвиток системи кооперації, логістичних центрів, мережі сучасних підприємств по переробці сільськогосподарської продукції в зонах її виробництва. Важливою складовою буде виробництво органічної продукції, що набуває все більшого попиту не тільки на міжнародному, а й на внутрішньодержавному ринках.

Розвиток сільськогосподарського виробництва в напрямку його інтенсифікації підвищує роль аграрної науки як основного чинника економічного розвитку. Застосування на практиці наукових досліджень фундаментальної науки та перспективний її розвиток забезпечать повне використання аграрного наукового потенціалу області.

Розбудова туристичної сфери базуватиметься на засадах покращення туристичних послуг, впровадження загальних правил гостинності, розвитку інформаційних мереж для туристів, створення умов для подовження туристичного сезону за рахунок диференціації туристичних послуг.

Важливим є підтримка розвитку галузей промисловості в напрямку підвищення конкурентоспроможності виробництв, наукоємності, оптимального використання земель промисловості на основі розвитку індустріальних парків на землях державної, комунальної власності, підтримки підприємств високотехнологічного машинобудування, сучасної

хімічної промисловості через механізми державно-приватного партнерства. Підвищення інвестиційної привабливості галузі передбачається забезпечити через проекти візуалізації індустріальних парків, ідентифікації кластерів та їх підтримки.

Очікувані результати:

в агропромисловому комплексі:

- створено та діють аграрно-індустріальні, наукові парки;
- створено та діє мережа логістичного забезпечення продажу та переробки сільгосппродукції, у тому числі для дрібних товаровиробників;
- забезпечено консультаційну, інформаційну підтримку малих фермерських господарств, сільських обслуговуючих кооперативів;

у туристично-рекреаційному комплексі:

- діє мережа інформаційної підтримки туристичної галузі;
- впроваджено систему стандартизації закладів розміщення;
- створено базу підготовки кадрів для туристичної галузі;

у промисловому комплексі:

- створено умови для розвитку індустріальних парків;
- забезпечено інституціональну підтримку точного машинобудування, хімічної промисловості.

Індикатори досягнення цілі:

- % переробленої сільськогосподарської продукції до загального обсягу;
- кількість обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів;
- кількість обслуговуваних туристів до попереднього періоду;
- питома вага продукції промисловості в загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг), %;
- частка інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %;
- частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %;
- темп росту експорту товарів, послуг до попереднього року, %.

Завдання	Сфери реалізації проектів
В.3.1. Агропромисловий комплекс В.3.1.1. Забезпечити підвищення доданої вартості продукції агропромислового комплексу	Створення аграрно-індустріальних парків. Розвиток логістичних центрів для потреб малих фермерських господарств та кооперативів. Забезпечення умов для розбудови переробної промисловості. Створення тепличних комплексів. Сертифікаційні центри для сільгосппідприємств

В.3.1.2. Створити умови для підтримки малих фермерських підприємств та просування продукції на міжнародні ринки	Розвиток служб консультування для сільгосптоваровиробників. Формування культури виробництва та споживання продукції органічного землеробства. Розвиток сільських обслуговуючих кооперативів. Сприяння закупівлі обладнання для 18 пілотних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у кожному районі в галузі тваринництва (особливо у молочарській галузі), садівництва, ягідництва, овочівництва
В.3.2. Туристично-рекреаційний комплекс В.3.2.1. Створити умови для промоції туристичного продукту	Маркетинг Херсонщини туристичної. Створення мережі регіональних туристично-інформаційних центрів
В.3.2.2. Покращити якість туристичних послуг	В'їзний та внутрішній туризм на базі Таврійського туристичного кластера. Стандартизація туристичних послуг
В.3.2.3. Подовжити туристичний сезон	Подовження курортного сезону. Підтримка сільського зеленого туризму. Створення етно-тематичних комплексів. Створення студентських хостелів на базі гуртожитків навчальних закладів як місць розміщення туристів
В.3.3. Промисловий комплекс В.3.3.1. Сприяти трансформації до потреб сучасності	Ідентифікація економічних кластерів та їх підтримка. Сприяння створенню індустріальних, наукових парків. Розробка механізмів інституційної підтримки точного машинобудування, хімічної промисловості. Логістичне забезпечення підприємств області

Операційна ціль В.4. Інфраструктурне забезпечення майбутнього

Потенціал Херсонщини для розвитку потребує вивчення та промоції. Перехід до активного маркетингу території Херсонщини включатиме підготовку та просування інвестиційних продуктів, рівень яких має забезпечувати повний спектр послуг для інвестора, включаючи інформацію про інфраструктурне формування інвестиційних площадок.

Супроводження інвесторів забезпечуватиме доступ до інформаційних ресурсів, адміністративне, юридичне консультування.

Значні запаси високоякісних лікувально-питних мінеральних вод Херсонської області, лікувальних грязей, інших природних ресурсів потребують вивчення, у першу чергу, для Генічеського, Скадовського, Голопристанського та Каланчацького районів.

Очікувані результати:

- створено механізм підтримки інвесторів та забезпечено їх супроводження;
- підготовлено дорожню карту інвестора;
- створено та підтримується в актуальному стані електронний ресурс для залучення інвестицій;
- підготовлено інвестиційні майданчики для ключових галузей економіки;
- проведено вивчення корисних копалин у Скадовському та Генічеському районах Херсонської області.

Індикатори досягнення цілі:

- обсяг капітальних інвестицій на 1 особу населення у % до загального показника по Україні;
- обсяг прямих іноземних інвестицій на 1 особу населення у % до загального показника по Україні;
- кількість підготовлених інвестиційних площадок;
- кількість реалізованих інвестиційних пропозицій;
- кількість наукових розробок, зареєстрованих в базі інновацій.

Завдання	Сфери реалізації проектів
В.4.1. Створити систему просування інвестиційних пропозицій	Підготовка інвестиційних майданчиків. Маркетинг Херсонщини. Економіка знання, комерціалізація науки. Вивчення природних ресурсів Херсонщини. Формування банку ресурсів територіальних громад

4.3. Стратегічна ціль С. Екологічна безпека та ресурсозбереження

Забезпечення екологічної сталості та ресурсозбереження є основою сучасного господарювання. І хоча структура економіки області майже не містить підприємств, які є прямою загрозою стану навколишнього середовища, вона має велику кількість суб'єктів господарювання, діяльність яких безпосередньо пов'язана із використанням природних ресурсів.

Херсонщина є постачальником водних ресурсів для інших територій: для Миколаївської області – водозабір потужністю 280 тис. м³/добу в районі села Нікольське Херсонської області та водовод “Дніпро-Миколаїв”; для Автономної Республіки Крим – Північно-Кримська зрошувальна система. Це, в свою чергу, посилює рівень відповідальності за стан навколишнього середовища, особливо ґрунтів та водних об'єктів.

Територія Херсонщини має високу ступінь розорюваності земель сільськогосподарського призначення, що з огляду на зростаючий попит на харчові продукти на міжнародному ринку вимагає впровадження жорсткого контролю за використанням земельних ресурсів.

Разом з тим, обмеженість власних енергетичних ресурсів із невідновлювальних джерел енергії, а також способів їх транспортування, вимагає більш уважного ставлення до використання наявних на території області відновлюваних джерел енергії.

Усвідомлення відповідальності за збереження та розвиток природних багатств – земельних, водних, енергетичних ресурсів є основою для досягнення даної стратегічної цілі.

За останні роки накопичилася значна кількість невирішених проблем, які вимагають нагального реагування:

у сфері екології Дніпра, прибережних вод Азовського і Чорного морів на території Херсонської області, забезпечення балансу водних ресурсів:

- на території області система моніторингу за станом Дніпра діє на низькому рівні, що також є причиною втрати біологічних ресурсів;
- наявність джерел неочищених стоків у р. Дніпро та Каховське водосховище, Чорне та Азовське море; відсутня єдина схема очищення стоків у Херсонській області;
- відсутнє комплексне управління станом прибережних смуг та укріплення берегів;
- скорочення біологічних ресурсів Дніпра, Чорного та Азовського морів не менше ніж на 50%;
- неналежним чином здійснюється контроль за використанням водних ресурсів;
- замуленість водних об'єктів пониззя Дніпра, що скорочує кількість природних джерел його наповнення;
- відсутній доступ частини населення Херсонської області до водозаборів питної води;

у сфері збереження земельних ресурсів:

- найвища в Україні розорюваність земель;
- розпайовано малопродуктивні землі, які можна було б використовувати під заліснення, тощо;
- відсутня дієва система консультування сільгосптоваровиробників щодо поводження із землями сільськогосподарського призначення;
- відсутні інструменти підтримки інфраструктури забезпечення збереження родючості ґрунтів: систем зрошення, лісосмуг, внутрішніх доріг;

у сфері енергетичної безпеки:

- відсутня система управління енергетичними ресурсами в Херсонській області;
- низький рівень застосування відновлюваних джерел енергії у виробництві, бюджетній сфері;

- відсутня систематична переробка сільгосппродукції на джерела енергії;

- недостатня забезпеченість енергетичними ресурсами окремих районів області;

у сфері розвитку загальнонаціональної екомережі:

- не завершено формування національної екологічної мережі Херсонської області відповідно до вимог законів України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки” та “Про екологічну мережу України”.

Стратегічна ціль С. Ресурсозбереження та екологічна безпека				
Операційна ціль С.1.	Операційна ціль С.2.	Операційна ціль С.3.	Операційна ціль С.4.	Операційна ціль С.5.
Забезпечення загально-національних інтересів у сфері захисту довкілля	Збалансовані, екологічно безпечні водні ресурси	Збережений потенціал земельних ресурсів	Покращення управління відходами	Енергетично безпечна територія

Стратегічна ціль С. Ресурсозбереження та екологічна безпека	
Операційні цілі	Завдання
С.1. Забезпечення загальнонаціональних інтересів у сфері захисту довкілля	С.1.1. Забезпечити дотримання міжнародних стандартів екологічного поведіння на території Херсонської області. С.1.2. Формування екологічної мережі на території області
С.2. Збалансовані, екологічно безпечні водні ресурси	С.2.1. Створити та забезпечити функціонування системи моніторингу за станом водних об'єктів. С.2.2. Забезпечити очищення стічних вод в басейні р. Дніпро, акваторії Азовського, Чорного морів. С.2.3. Забезпечити моніторинг та своєчасне реагування на стан берегів водних об'єктів. С.2.4. Забезпечити відтворення біологічних ресурсів. С.2.5. Забезпечити скорочення підтоплення на території області. С.2.6. Забезпечити доступ до джерел питної води усім територіальним громадам
С.3. Збережений потенціал земельних ресурсів	С.3.1. Забезпечити дієве інформування та контроль за ощадним використанням земельних ресурсів. С.3.2. Забезпечити збереження земельних ресурсів через природоохоронні заходи
С.4. Покращення управління відходами	С.4.1. Покращити збір та утилізацію ТПВ.

	С.4.2. Сприяти зменшенню об'ємів утворення ТПВ через організацію інформування населення
С.5. Енергетично безпечна територія	С.5.1 Створити систему управління енергетичними ресурсами в Херсонській області. С.5.2. Забезпечити розвиток виробництва енергії з відновлюваних джерел. С.5.3. Забезпечити рівний доступ до енергетичних ресурсів усіх територіальних громад області. С.5.4. Реалізувати пілотні проекти з енергозбереження та забезпечити моніторинг ефективності, поширення інформації

Операційна ціль С.1. Забезпечення загальнонаціональних інтересів у сфері захисту довкілля на території Херсонщини

Херсонська область, розташована у дельті найбільшої в Європі річки, по берегах водосховища і двох морів, має місію захисту та збереження природних багатств національного і міжнародного значення. Світова спільнота оцінює дельти великих річок як неоціненні природні фільтри, які забезпечують збереження екосистем.

Незважаючи на те, що на території області незначна кількість підприємств, що безпосередньо впливають на довкілля, екологи виокремлюють проблеми, пов'язані із необхідністю будувати та підтримувати екомережу за умов чинної системи розселення та з урахуванням активної експлуатації природних ресурсів для туристичної та сільськогосподарської сфери. Область, яка обирає еко-функціонування, завершує формування об'єктів загальнонаціональної екомережі, забезпечує підвищення екологічної свідомості населення, упроваджує систему екологічного моніторингу. Визначення такої операційної цілі передбачає найширше залучення навчальних, наукових установ до цього процесу, оскільки широкий спектр туристично-рекреаційних послуг, які надає Херсонщина, може бути конкурентоспроможним саме за умов дотримання екологічних стандартів.

Очікувані результати:

- сформовано систему екологічного моніторингу;
- збільшено кількість об'єктів інфраструктури для підтримки екологічної поведінки мешканців та формування здорового способу життя;
- припинено втрати біо- та ландшафтного різноманіття;
- сформовано цілісну та репрезентативну екомережу;
- забезпечено належний рівень утримання існуючих та створення нових об'єктів ПЗФ;
- підвищено екологічну культуру населення.

Індикатори досягнення цілі:

- поінформовано про екологічне поведіння громадян, %;
- завершено виконання завдань формування національної екомережі на території Херсонської області, %;
- кількість екологічних навчальних курсів у програмах шкільних та вищих навчальних закладів;

- кількість студентів, які мають доступ до навчальних екологічних програм.

Завдання	Сфери реалізації проектів
С.1.1. Забезпечити дотримання міжнародних стандартів екологічного поводження на території Херсонської області	Впровадження міжнародних стандартів у сфері екологічного поводження ISO 22004:2014, стандарту ISO 15392 2014, тощо. Створення системи екологічного моніторингу. Інформаційно-просвітницька кампанія з формування екологічної культури. Розвиток екологічного інформування
С.1.2. Формування екологічної мережі на території області	Херсонщина в системі національної екомережі. Національний природний парк “Нижньодніпровський”. Національний природний парк “Кам’янська річка”. Підтримка заповідних територій Херсонщини; створення та виділення меж в натурі об’єктів ПЗФ області – національних парків біосферних заповідників

Операційна ціль С.2. Збалансовані, екологічно безпечні водні ресурси

Високий рівень відповідальності території як постачальника водних ресурсів для інших територій, вплив цього стратегічно важливого ресурсу на діяльність суб’єктів господарювання передбачає впровадження багаторівневого моніторингу та управління водними ресурсами на території Херсонської області. Оскільки на стан водних ресурсів впливають антропогенні, техногенні фактори та природні зміни середовища, відповідним чином пропонується побудувати роботу на досягнення результату для скорочення скидів населених пунктів, збалансування використання водних ресурсів у сфері найбільшого застосування – АПК, і скорочення негативних впливів від порушення водного балансу та збереження, укріплення берегової смуги. Також важливим фактором впливу є розвиток біологічних ресурсів водних об’єктів.

Очікувані результати:

- розроблено та впроваджується система захисту водних ресурсів від виснаження та забруднення;
- зменшено підтоплення територій області;
- відновлено гідрологічний режим річок та водойм області;
- встановлено водоохоронні зони та прибережні захисні смуги.

Індикатори досягнення цілі:

- якість питної води, %;
- якість очищення стічних вод населених пунктів, %;
- зменшення обсягів використання та забору води, %

- очищення площі водних об'єктів від замулення, % від загальної площі, яка потребує очищення;
- темп зменшення обсягів забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти шляхом будівництва і реконструкції очисних станцій, % до попереднього року.

Завдання	Сфери реалізації проектів
С.2.1. Створити та забезпечити функціонування системи моніторингу за станом водних об'єктів	Система моніторингу за станом гідрологічного балансу водних об'єктів та інформування громадян. База даних користувачів водними ресурсами Херсонської області та контроль за дотриманням лімітів. Відновлення гідрологічного режиму річок та водойм області. Створення умов для ефективного землекористування на основі інноваційних технологій зрошення
С.2.2. Забезпечити очищення стічних вод в басейні р. Дніпро, акваторії Азовського, Чорного морів	Упорядкування споруд водовідведення на р. Дніпро та Каховському водосховищі. Упорядкування споруд водовідведення на узбережжях Чорного та Азовського морів. Стимулювання використання новітніх технологій з водовідведення
С.2.3. Забезпечити моніторинг та своєчасне реагування на стан берегів водних об'єктів	Укріплення берегів Каховського водосховища. Укріплення берегів Дніпро-Бузького лиману. Укріплення берегів узбережжя Азовського, Чорного морів. Збільшення площі встановлених водоохоронних зон та прибережних захисних смуг
С.2.4. Забезпечити відтворення біологічних ресурсів	Підтримка приватних ініціатив з розвитку "Аквакультури". Інституційна та інформаційна підтримка розвитку кластеру Аквакультури. Створення комунального підприємства із визначеною потужністю для відновлення рибних запасів
С.2.5. Забезпечити скорочення підтоплення на території області	Запобігання підтопленню в районах Херсонської області
С.2.6. Забезпечити доступ до джерел питної води усім територіальним громадам області	Забезпечення питною водою населених пунктів області, які мають привозне водопостачання. Стимулювання використання новітніх технологій водопідготовки

Операційна ціль С.3. Збережений потенціал земельних ресурсів

Неоцінним скарбом Херсонщини є земельні ресурси. Особливістю їх використання в умовах поступового формування нових відносин в АПК є значна кількість власників, використання земель на умовах оренди, низький рівень агрономічної культури значної кількості суб'єктів господарювання. Крім того, знизився доступ до підтримуючих ресурсів – хімічних, органічних добрив, природних захисних смуг. Передбачається впровадження активного супроводження процесів в АПК, у тому числі наукового, інституціонального, з метою недопущення зниження родючості ґрунтів сільськогосподарського призначення.

Очікувані результати:

- збережено та забезпечено розвиток інфраструктури використання та захисту земель - лісосмуг, господарських доріг, мереж зрошення;
- суб'єкти господарювання поінформовані про ощадне використання земель;
- стабілізовано стан родючості ґрунтів;
- розширено землі під органічним землеробством.

Індикатори досягнення цілі:

- площа лісосмуг;
- площа земель під органічним землеробством;
- кількість інформаційних центрів з використання земельних ресурсів;
- кількість поінформованих суб'єктів господарювання.

Завдання	Сфери реалізації проектів
С.3.1. Забезпечити дієве інформування та контроль за ощадним використанням земельних ресурсів	Збереження родючості ґрунтів. Інвентаризація та моніторинг стану лісосмуг, їх відновлення. Консультаційний центр з використання земельних ресурсів. Розробка та впровадження технологічного забезпечення збереження родючості ґрунтів
С.3.2. Забезпечити збереження земельних ресурсів через природоохоронні заходи	Збереження земель через заліснення та залуження. Впровадження нових форм управління інфраструктурою використання та захисту земель – лісосмуг, господарських доріг, мереж зрошення. Розвиток культурних пасовищ на малопродуктивних землях. Впровадження органічного землеробства. Місцеві нормативні акти з підвищення відповідальності суб'єктів господарювання за збереження лісосмуг

Операційна ціль С.4. Покращення управління відходами

У Херсонській області склалася критична ситуація з вивезенням й утилізацією ТПВ, у тому числі у рекреаційній зоні. Відсутність комплексного підходу в галузі поводження та видалення побутових відходів у населених пунктах, схем їхнього санітарного очищення та оптимальної кількості сертифікованих полігонів для розміщення ТПВ призводить до того, що численні балки, русла річок перетворилися на стихійні звалища. Ситуація в галузі збору та вивезення твердих побутових відходів, що склалася в сільській місцевості, є критичною, адже менше 5 % сільського населення охоплено відповідними послугами. Упродовж терміну реалізації Стратегії в три етапи буде впроваджено систему управління ТПВ на території області: в промислових центрах, курортній зоні, сільських районах через упровадження оптимальної мережі полігонів ТПВ, закупівлі та роботи сортувальних станцій, утилізації органічних відходів, будівництва сміттєпереробних підприємств з технологіями, дружніми до довкілля.

Очікувані результати:

- організовано управління ТПВ в Херсонській області;
- збудовано сміттєпереробні підприємства;
- організовано систему збору та утилізації ТПВ у сільських населених пунктах через упровадження пересувних сортувальних станцій;
- організовано систему збору та утилізації ТПВ в курортній зоні;
- вивільнено земельні ділянки за рахунок ліквідації стихійних сміттєзвалищ;
- виділено земельні ділянки і збудовано (укрупнено) регіональні полігони ТПВ;
- забезпечено переробку не менше як 40 % ТПВ;
- скорочено вплив шкідливих речовин.

Індикатори досягнення цілі:

- % ТПВ, що переробляється;
- загальний обсяг ТПВ, накопичений у спеціально відведених місцях;
- площа під полігонами ТПВ;
- кількість паспортизованих полігонів;
- кількість громадян, поінформованих про екологічне поводження з ТПВ.

Завдання	Сфери реалізації проектів
С.4.1. Покращити збір та утилізацію ТПВ	Впровадження комплексної системи управління ТПВ, включаючи їх збирання, сортування, транспортування, переробку і утилізацію. Будівництво полігонів, які відповідають встановленим стандартам. Формування інфраструктури управління побутовими відходами та підтримка ОМС щодо розробки тарифів і зборів за поводження з ТПВ. Забезпечення населених пунктів області технікою для санітарної очистки. Будівництво сміттєпереробних заводів.

	Створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері поводження з побутовими відходами. Сприяння використанню відходів у якості вторинної сировини
С.4.2. Сприяти зменшенню об'ємів утворення ТПВ через організацію інформування населення	Забезпечення утилізації органічних відходів переважно в сільській місцевості. Проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами. Впровадження роздільного збирання побутових відходів

Операційна ціль С.5. Енергетично безпечна територія

У Херсонській області найбільшим споживачем енергетичних ресурсів є населення, причому втрати на використання енергоносіїв складають в 3 – 3,5 разу більше ніж у країнах Європи. Також часто в населених пунктах споживачі не мають вибору ні енергопостачаючої компанії, ні енергоносіїв. Упровадження енергоефективних технологій, розширення спектру джерел енергії, у тому числі відновлюваних, сприятиме підвищенню енергонезалежності Херсонської області. Важливим елементом реалізації Стратегії буде виконання пілотних проектів з енергозбереження з метою поширення отриманого досвіду.

Очікувані результати:

- підвищено рівень обізнаності населення про економічну ефективність впровадження енергозберігаючих проектів у побуті;
- підвищено рівень екологічної культури працівників підприємств, що надають житлово-комунальні послуги;
- підвищено кваліфікацію муніципальних енергоменеджерів;
- зменшено питоме енергоспоживання населенням;
- зменшено енергоспоживання установами комунальної власності;
- знижено споживання невідновлюваних джерел енергії;
- зменшено залежність від зовнішніх поставок газу;
- заощаджено бюджетні кошти;
- забезпечено розвиток альтернативної енергетики;
- забезпечено проектування та будівництво житла із застосуванням енергозберігаючих технологій та використання місцевих екологічно чистих будівельних матеріалів.

Індикатори досягнення цілі:

- обсяг спожитих енергоресурсів населенням на 1 тис. мешканців;
- обсяг газу в загальному обсязі енергоспоживання;
- обсяг та частка електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел;
- об'єм економії палива в умовних одиницях;
- потужність об'єктів альтернативної електроенергетики на території області.

Завдання	Сфери реалізації проектів
С.5.1 Створити систему управління енергетичними ресурсами в Херсонській області	Створення системи енергетичного менеджменту. Створення “Револьверного фонду енергетичної ефективності”. Термосанація комунальних закладів
С.5.2. Забезпечити розвиток виробництва енергії з відновлюваних джерел	Будівництво вітроелектростанції в Новотроїцькому районі. Виробництво електроенергії із нетрадиційних джерел на базі котельні м. Каховка. Відновлення Великоолександрівської ГЕС на р. Інгулець Херсонської області
С.5.3. Забезпечити рівний доступ до енергетичних ресурсів усіх територіальних громад області	Будівництво газоводу в м. Херсоні. Впровадження проектів енергозбереження в сфері житлово-комунального господарства м. Херсона. Заміщення традиційних джерел енергопостачання альтернативними видами палива в Херсонській області. Розвиток електричних мереж для забезпечення потреб економіки області, у першу чергу в Новотроїцькому, Генічеському районах
С.5.4. Реалізувати пілотні проекти з енергозбереження та забезпечити моніторинг ефективності, поширення інформації	Впровадження економічно доцільної моделі сталого енергетичного розвитку теплопостачання на прикладі теплового району м. Гола Пристань. Модернізація вуличного освітлення з використанням світлодіодних технологій. Впровадження кредитно-фінансового механізму щодо кредитування ОСББ та інших юридичних осіб для реконструкції і капітального ремонту житлових будинків із застосуванням енергозберігаючих технологій та обладнання

5. Впровадження та моніторинг реалізації Стратегії

Впровадження Стратегії

Реалізація Стратегії здійснюватиметься на основі партнерства, координації та узгодження діяльності всіх основних учасників цього процесу. Впровадження Стратегії має здійснюватися через реалізацію комплексу організаційних, фінансових та інформаційних заходів, які будуть реалізовуватися усіма учасниками процесу місцевого розвитку відповідно до Плану реалізації Стратегії та інших програм, які впливають із Стратегії, а також рішень органів місцевого самоврядування, що приймаються для досягнення стратегічних цілей, визначених у Стратегії. Забезпечення реалізації – це управлінське завдання, яке передбачає контроль за діяльністю численних організацій, що задіяні у процесі впровадження Стратегії.

Організаційні функції забезпечуватиме відповідний орган з управління впровадженням Стратегії, створений у складі представників органів влади та місцевого самоврядування – Комітет з впровадження Стратегії.

Стратегія побудована таким чином, щоб зробити можливим паралельну реалізацію усіх цілей з метою поширення спроможностей реалізації, територіального розповсюдження впливу з урахуванням фінансових можливостей.

Методика реалізації Стратегії передбачає визначення пріоритетів впровадження.

Черговість проектів у рамках Плану реалізації Стратегії вибудовується так, щоб уникнути розривів і пропусків у виконанні пов'язаних між собою заходів.

Важливим є здійснення Стратегії в рамках двох послідовних та взаємопов'язаних програмних циклів (етапів), які складатимуть План реалізації Стратегії:

- перший – 2016 – 2018 роки;
- другий – 2018 – 2020 роки.

Стратегія передбачає реалізацію заходів, які мають максимально широкий вплив та ефекти, зазначає рамки, обов'язкові для всіх.

Однак вона не може включати усіх дій, які будуть реалізовуватись в області до 2020 року.

Стратегія зосереджується на операційних цілях і заходах, які можуть бути здійснені за допомогою цільового впливу місцевих органів влади за активної підтримки держави (субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів, цільові субвенції, кошти Державного фонду регіонального розвитку), узгодженої програми допомоги донорів і приватних інвестицій.

Стратегія значною мірою ґрунтується на компетентності, готовності та бажанні мешканців області сприяти змінам і покращенням. Стратегічні цілі, визначені цим документом, вказують на точки докладання зусиль та напрями використання ресурсів (у тому числі приватних інвестицій), щоб їх результативність була максимальною з точки зору досягнення стратегічного бачення. Реалізація можливостей – це завдання для структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, територіальних органів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, сектору громадських організацій та громадян, які займаються різноманітною діяльністю у сфері розвитку регіону за підтримки проектів міжнародної технічної допомоги, що можуть бути включені до Плану реалізації Стратегії.

Кожні два роки, на основі моніторингу виконання Стратегії, слід здійснювати оцінку необхідності уточнення чи перегляду окремих елементів Стратегії у світлі нових тенденцій і обставин, що можуть виникати, та впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюватиметься за рахунок:

- Державного фонду регіонального розвитку;
- коштів галузевих (міжгалузевих) державних цільових програм та бюджетних програм;
- коштів центральних органів виконавчої влади, що спрямовуються на розвиток відповідної сфери у регіонах;
- субвенцій, інших трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам;
- коштів місцевих бюджетів;
- коштів міжнародної технічної допомоги, міжнародних фінансових організацій;
- коштів інвесторів, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Моніторинг реалізації Стратегії

Реалізація Стратегії ґрунтуватиметься на постійному процесі моніторингу виконання заходів Стратегії та оцінки ефективності досягнутих результатів.

Передбачається, що Стратегія є результатом соціального консенсусу.

Над розробкою Стратегії та Плану її реалізації працювали представники бізнесу, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, освітніх установ, громадських та інших організацій, що забезпечує реалістичність її виконання та довіру до неї. Система моніторингу виконання Стратегії включатиме: орган, на який покладено моніторинг, систему індикаторів (результатів) впровадження Стратегії (кількісні та якісні показники), враховуючи спосіб і терміни збору показників. Питання моніторингу впровадження проектів і заходів Стратегії мають належати виключно до компетенції цього органу, який є відповідальним за визначення актуальності та реалістичності стратегічних і операційних цілей та їх досягнення. Для синхронізації рішень і дій органів місцевого самоврядування й місцевих органів виконавчої влади з цілями Стратегії має бути внесено відповідні зміни до регламентів роботи цих органів, які передбачатимуть узгодженість проектів рішень із Стратегією, визначатимуть пріоритети використання коштів бюджетів розвитку адміністративно-територіальних одиниць області відповідно та узгоджено із Планом реалізації Стратегії.

У ході моніторингу виконання Стратегії вирішується ряд завдань:

- контроль за реалізацією Стратегії в цілому;
- оцінка ступеню досягнення прогресу за стратегічними цілями, просування до операційних цілей;
- аналіз інформації щодо змін зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку регіону для уточнення та корегування (актуалізації) цілей Стратегії;
- підтримка в робочому стані органів та структури стратегічного планування.

Моніторинг базується на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів). Індикатори розділено на індикатори досягнення:

- стратегічного бачення;
- стратегічних цілей;
- операційних цілей;
- виконання проектів.

Запровадження системи моніторингу передбачає використання індикаторів у рамках концепції “вхід, процес, випуск, результат”. Цим індикаторам відповідають показники, що використані у соціально-економічному аналізі області, у тому числі такі, як:

- валовий регіональний продукт на особу;
- доходи громадян;
- демографічні показники;
- рівень екологічного навантаження на одиницю території.

У процесі моніторингу ці показники порівнюються із показниками на дату ухвалення Стратегії, а також з відповідними показниками в регіонах, щодо яких здійснювалось порівняння при проведенні соціально-економічного аналізу області для підготовки Стратегії.

Свідченням позитивного результату реалізації Стратегії слугуватиме абсолютне зростання показників, а також випередження темпів поліпшення показників (приріст населення на 1000 осіб; ВРП на 1 особу, грн; доходи громадян, грн; будівництво житла на 1000 осіб, кв. м; рівень екологічного навантаження) у порівнянні з середньоукраїнськими показниками та показниками областей-конкурентів – Миколаївської та Одеської.

Перелік показників (індикаторів) виконання Стратегії розвитку Херсонської області

Назва цілі	Індикатори досягнення очікуваних результатів
1	2
Стратегічне бачення	Індекс регіонального людського розвитку
Стратегічна ціль А. Розвиток та збереження населення	Складові інтегрального індексу людського розвитку: «Відтворення населення», «Соціальне становище», «Освіта», «Комфортне життя»
Операційна ціль А.1. Територія довіри. Створення умов для збереження та розвитку населених пунктів	Кількість населених пунктів області з актуалізованою містобудівною документацією
	Кількість (обсяг фінансування) конкурсів за програмами підтримки територіальних громад
	Кількість об'єднань самоорганізації населення
	Кількість проектів регіонального розвитку за участю громад
	Обсяг залучених коштів у реалізацію проектів регіонального розвитку за участю громад
	Кількість відвідувань сайтів ОМС
	Кількість громадян, які поліпшили житлові умови завдяки новітнім кредитно-фінансовим механізмам/ участі у державних та місцевих житлових програмах
Операційна ціль А.2. Територія здорового життя	Середня тривалість життя мешканців Херсонської області, у подальшій перспективі подовження її до 72 років
	Питома вага випадків надання екстреної медичної допомоги не пізніше, ніж через 20 хвилин після виклику, в їх загальній кількості
	Питома вага пролікованих мешканців області, що скористалися медичними послугами за місцем проживання, в їх загальній кількості
	Питома вага пролікованих мешканців області, що скористалися послугою телемедицини, в їх загальній кількості
Операційна ціль А.3. Сучасна якісна освіта відповідно до потреб ринку праці	90% учасників процесу складання ЗНО отримують позитивний результат
	Не менше 50% випускників середніх шкіл мають змогу отримати професійну освіту за місцем проживання

1	2
	Усі 100% ПТНЗ у сільській місцевості Херсонської області оснащені сучасним обладнанням та готують спеціалістів відповідно до потреб місцевого ринку праці
	Створена та діє мережа підготовки лідерів громад, патріотичного виховання, якою охоплено 100% школярів та студентів
Операційна ціль А.4. Херсонщина – перехрестя культур, територія толерантності	Відновлено не менше, ніж 4 історико-культурних пам'ятки та забезпечено їх подальше збереження
	Створено не менше 2 етнокультурних поселення на засадах соціального партнерства
	Створено умови для відвідування культурних пам'яток для 100% школярів
	Організовано та реалізуються «культурні толоки» в населених пунктах області
	Відвідуваність культурних закладів на рік
Стратегічна ціль В. Забезпечення місцевого економічного розвитку	Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), у розрахунку на одну особу
	Складові інтегрального індексу людського розвитку: “Добробут”, “Гідна праця”
Операційна ціль В.1. Інноваційна Херсонщина	Кількість громадян, обслугованих центрами надання адміністративних послуг
	Кількість послуг, що надаються в режимі електронного доступу
	Кількість інституцій підтримки бізнесу
	Кількість суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих у Херсонській області
	Кількість запроваджених наукових розробок
Операційна ціль В.2. Доступні послуги, забезпечені комунікації	Частка відремонтованих (реконструйованих) доріг у загальній протяжності доріг (%)
	Темп зростання вантажоперевезень до попереднього періоду (%)
	Темп зростання пасажироперевезень до попереднього періоду (%)
	Частка вантажів, пасажирів, перевезених авіаційним, водним транспортом (%)
	Частка території області, охопленої ІТ- комунікаціями
Операційна ціль В.3. Інфраструктурне забезпечення провідних галузей економіки	% переробленої сільськогосподарської продукції до загального обсягу
	Кількість обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів
	Кількість обслуговуваних туристів до попереднього періоду
	Питома вага продукції промисловості в загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг), %

1	2
	Частка інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %
	Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %
	Темп росту експорту товарів, послуг до попереднього року, %
Операційна ціль В.4. Інфраструктурне забезпечення майбутнього	Обсяг капітальних інвестицій на 1 особу населення у % до загального показника по Україні
	Обсяг прямих іноземних інвестицій на 1 особу населення у % до загального показника по Україні
	Кількість підготовлених інвестиційних площадок
	Кількість реалізованих інвестиційних пропозицій
	Кількість наукових розробок, зареєстрованих в базі інновацій
Стратегічна ціль С. Екологічна безпека та ресурсозбереження	Інтегральний показник стану навколишнього середовища
Операційна ціль С.1. Забезпечення загальнонаціональних інтересів у сфері захисту довкілля	Поінформовано про екологічне поводження громадян, %
	Завершено виконання завдань формування національної екомережі на території Херсонської області, %
	Кількість екологічних навчальних курсів у програмах шкільних та вищих навчальних закладів
	Кількість студентів, які мають доступ до навчальних екологічних програм
Операційна ціль С.2. Збалансовані, екологічно безпечні водні ресурси	Якість питної води, %
	Якість очищення стічних вод населених пунктів, %
	Зменшення обсягів використання та забору води, %
	Очищення площі водних об'єктів від замулення, % від загальної площі, яка потребує очищення
	Темп зменшення обсягів забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти шляхом будівництва і реконструкції очисних станцій, % до попереднього року
	Площа лісосмуг
	Площа земель під органічним землеробством
	Кількість інформаційних центрів з використання земельних ресурсів

1	2
	Кількість поінформованих суб'єктів господарювання
Операційна ціль С.4. Покращення управління відходами	% ТПВ, що переробляється
	Загальний обсяг ТПВ, накопичений у спеціально відведених містах
	Площа під полігонами ТПВ
	Кількість паспортизованих полігонів
Операційна ціль С.5. Енергетично безпечна територія	Кількість громадян, поінформованих про екологічне поводження з ТПВ
	Обсяг спожитих енергоресурсів населенням на 1 тис. мешканців
	Обсяг газу в загальному обсязі енергоспоживання
	Обсяг та частка електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел
	Об'єм економії палива в умовних одиницях
	Потужність об'єктів альтернативної електроенергетики на території області

Відповідно до цих індикаторів на кожен плановий період моніторингу має бути сформовано кількісні показники, за якими буде здійснюватися моніторинг. Отже, обов'язковою умовою забезпечення моніторингу реалізації Стратегії є застосування системи індикаторів, які використовуються для визначення результативності реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року.

ПЕРЕЛІК

індикаторів, на досягнення прогнозованих значень яких спрямована Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року та Стратегія розвитку Херсонської області до 2020 року

Індикатор	Територія	2013 рік	2016 рік	2020 рік
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), у розрахунку на одну особу, грн	Україна	33473	43395	57238
	Область	19311	25169	34915
Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн	Україна	26719,4	28129	39381
	Область	21724,0	22873	29770
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол. США (станом на 01 січня 2014 року)	Україна	1284	1350	1750
	Область	260	284	455
Експорт товарів у розрахунку на одну особу, дол. США	Україна	1392	1711	2173
	Область	344	361	387
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення, одиниць	Україна	82	85	93
	Область	72	68	78
Кількість середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення, одиниць	Україна	4	5	8
	Область	3	4	6

Індикатор	Територія	2013 рік	2016 рік	2020 рік
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, відсотків загального обсягу реалізованої промислової продукції	Україна	3,3	5,4	7
	Область	4,0	6,2	8,9
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям державного та місцевого значення вищої категорії (I та II категорії), км доріг на 1 тис. кв. км території	Україна	26	27,5	29
	Область	14,3	15,4	16,9
Середньомісячна заробітна плата (номінальна), грн	Україна	3265	4121	5514
	Область	2464	3457	4522
Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення, осіб на 1 тис. наявного сільського населення	Україна	13,6	12,5	9
	Область	13,4	12,7	11,1
Забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей, лікарів на 10 тис. наявного населення на кінець року	Україна	47,9	51,2	53,4
	Область	36	37,8	38,4
Рівень обладнання загальної площі житлового фонду водопроводом у міській місцевості, %	Україна	78,5	79,4	81,5
	Область	80,2	81,7	82,6
Рівень обладнання загальної площі житлового фонду водопроводом у сільській місцевості, %	Україна	31,5	30,4	31,7
	Область	45,6	48,2	49,6
Рівень смертності, померлих на 1 тис. населення	Україна	14,6	14,2	13,4
	Область	14,9	14,8	14,1
Демографічне навантаження на 1 тис. осіб постійного населення віком 16-59 років (міська місцевість), осіб	Україна	560	515,7	503,4
	Область	586	537,7	523,2
Демографічне навантаження на 1 тис. осіб постійного населення віком 16-59 років (сільська місцевість), осіб	Україна	679	626,7	586,7
	Область	607	555,3	528,6
Охоплення дітей дошкільними навчальними закладами (міська місцевість), %	Україна	71	71	74
	Область	80	73	76
Охоплення дітей дошкільними навчальними закладами (сільська місцевість), %	Україна	41	43	49
	Область	58	62	70
Питома вага утилізованих відходів, % до загальної кількості утворених відходів	Україна	31,8	43,3	50,8
	Область	21,4	30,8	37,2

Індикатор	Територія	2013 рік	2016 рік	2020 рік
Рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці, %	Україна	7,2	7,1	6,8
	Область	8,5	8,3	8
Площа земель природно-заповідного фонду, тис. га	Україна	3667	6733	9095,1
	Область	224,2	372,6	508
Питома вага площі природно-заповідного фонду до площі адміністративно-територіальної одиниці, %	Україна	6,1	11	15
	Область	7,9	13,1	17,9

Результати моніторингу є публічною інформацією для відкритого доступу та узагальнюються у річному звіті. Річний звіт складається з переліку ключових показників за кожною ціллю, кожним пріоритетом або заходом; містить інформацію про досягнення кожного об'єктивного пріоритету або виконання заходу; оцінку можливостей досягнення поставлених цілей на трьохрічний цикл планування. Підсумковий звіт про моніторинг за трьохрічний цикл планування до показників, які передбачаються у річних звітах, містить загальні оцінки ефективності, результативності та стійкості досягнутих результатів. Моніторингові звіти є відкритими документами і використовуються для уточнення завдань та бюджетних програм області на наступний за звітним бюджетний рік. Форму моніторингового звіту, відповідального за його підготовку та строки подання визначає обласна державна адміністрація відповідно до власних повноважень та структури. Для всіх можливих форм організації процесу моніторингу головним є проведення ретельного відслідковування виконання завдань та реалізації проектів, коригування та актуалізація Стратегії, за необхідності, з огляду на зміну ситуації, оскільки одні проекти будуть завершені, а деякі замінені іншими.

6. Узгодженість з Державною стратегією регіонального розвитку

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (ДСРР-2020) включає три Стратегічні цілі:

1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів.
2. Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток.
3. Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку.

Стратегія розвитку Херсонської області розроблена у відповідності з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року з урахуванням Національної схеми планування, ролі та місця Херсонщини в національному та міжнародному розподілі праці. Враховано підходи державного стратегічного планування розвитку окремих секторів економіки країни.

Узгодженість стратегічних цілей Стратегії розвитку Херсонської області з цілями Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року:

Стратегічні цілі (Україна)	Стратегічні цілі (Херсонська область)		
	А. Розвиток та збереження населення	В. Забезпечення місцевого економічного розвитку	С. Екологічна безпека та ресурсозбереження
1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів	х	Х	Х
2. Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток	Х	Х	Х
3. Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку	Х	Х	Х

Примітка: Велика буква "Х" означає більшу узгодженість/зв'язок, аніж маленька "х".

Стратегія розвитку Херсонської області включає цілі, що відповідають цілям та термінам реалізації ДСРР-2020, особливо в частині завдань і заходів, що передбачають спільні дії центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

Ключовою основою зрушень у розвитку Херсонщини є зміна підходів щодо управління процесами. Саме це є основою ДСРР-2020.

Так, стратегічна ціль А "Розвиток та збереження населення" корелюється із стратегічною ціллю 2 "Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток" ДСРР-2020.

Стратегічна ціль В "Забезпечення місцевого економічного розвитку" – із стратегічними цілями 1 "Підвищення конкурентоспроможності регіонів" та 2 "Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток".

Стратегічна ціль С "Екологічна безпека та ресурсозбереження" – із стратегічними цілями 1 "Підвищення конкурентоспроможності регіонів" та 3 "Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку".

Узгодженість операційних цілей Стратегії розвитку Херсонської області з цілями Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року

Операційні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року	Операційні цілі Стратегії розвитку Херсонської області до 2020 року												
	А.1. Територія довіри. Створення умов для збереження та розвитку населених пунктів	А.2. Територія здорового життя	А.3. Сучасна якісна освіта відповідно до потреб ринку праці	А.4. Херсонщина – перехрестя культур, територія толерантності	В.1. Інноваційна Херсонщина	В.2. Доступні послуги, забезпечені комунікації	В.3. Доступні послуги, забезпечені комунікації	В.4. Доступні послуги, забезпечені комунікації	С.1. Забезпечення загальнонаціональних інтересів у сфері захисту довкілля	С.2. Збалансовані, екологічно безпечні водні ресурси	С.3. Збережений потенціал земельних ресурсів	С.4. Покращення управління відходами	С.5. Енергетично безпечна територія
1.1. Підвищення ролі та функціональних можливостей міст у подальшому розвитку регіонів	X												
1.2. Створення умов для поширення позитивних процесів розвитку міст на інші території, розвиток сільської місцевості	X												
1.3. Підвищення ефективності використання внутрішніх чинників розвитку регіонів					X	X	X						
2.1. Запобігання зростанню диспропорцій, що гальмують розвиток регіонів								X					
2.2. Забезпечення комфортного та безпечного життєвого середовища для людини незалежно від місця її проживання	X	X	X	X									

2.3. Розвиток міжрегіонального співробітництва						X							
3.1. Удосконалення системи стратегічного планування регіонального розвитку на загальнодержавному та регіональному рівні					X								
3.2. Підвищення якості державного управління регіональним розвитком							X		X	X			
3.3. Посилення міжгалузевої координації в процесі планування та реалізації регіональної політики	X						X						
3.4. Інституційне забезпечення регіонального розвитку										X			
3.5. Реформування територіальної організації влади та місцевого самоврядування	X	X	X	X									

7. Узгодженість Стратегії з основними аспектами регіонального розвитку

Узгодженість стратегічних цілей розвитку Херсонської області з ключовими секторами розвитку була також проаналізована. Позначка “х” була вставлена у поля, де присутня узгодженість, внесок або відповідний зв’язок

Сектори	Стратегічні цілі (Херсонська область)		
	А. Розвиток та збереження людського капіталу	В. Забезпечення місцевого економічного розвитку	С. Екологічна безпека та ресурсозбереження
Економіка і торгівля		X	х
Промисловість та інфраструктура	X	X	х
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість		X	X
Транспорт і дороги			
Екологія й природні ресурси	х	X	X
Освіта й молодь	X	X	х
Здоров’я, соціальний захист, сім’я і дитина	X		X
Культура і туризм		X	X
Обмін інформацією	X	X	X
Комунальне господарство	х	X	X
Територіальний розвиток, земля і кадастр	X	X	X

Примітка: Велика буква “X” означає більшу узгодженість / зв’язок, аніж маленька “х”.